

ГЕРБЕРТ УЭЛЛС

MR BRITLING

PÄÄSEE

SELVYYTEENI

Герберт Уэллс

Mr Britling pääsee selvyyteen I

«Public Domain»

Уэллс Г. Д.

Mr Britling pääsee selvyyteen I / Г. Д. Уэллс — «Public Domain»,

Содержание

ENSIMÄINEN OSA	5
ENSIMÄINEN LUKU	5
TOINEN LUKU	21
Конец ознакомительного фрагмента.	33

H. G. Wells

Mr Britling pääsee selvyyteen I

ENSIMÄINEN OSA

MATHING'S EASY RAUHAN AIKANA

ENSIMÄINEN LUKU

Mr Direck vierailee mr Britlingin luona

1

Mr Direck vieraili ensi kertaa Englannissa, ja hänen kykynsä huomata eroavaisuuksia oli kuluneina kuutena päivänä vähitellen kehittynyt huippuunsa. Hän havaitsi Englannin olevan kaikin puolin miellyttävän ja tyydyttävän sekä poikkeavan Amerikan oloista enemmän kuin hän koskaan oli tohtinut toivoa.

Monena vuotena hän jo oli tätä matkaa suunnitellut, mutta kun hänen luonnonlaatunsa oli pikemmin aurinkoinen kuin tarmokas – vaikka hän itse lujasti uskoi olevansa oikea tarkkanäköisen amerikkalaisen tarmon lähde – niin hän oli sallinut monenlaisten asiain ja varsinkin miss Mamie Nelsonia koskevan epävarmuuden pidättää itseään kotimaassa. Nyt ei miss Mamie Nelsonin suhteen ollut enää olemassa mitään epävarmuutta, ja mr Direck olikin matkustanut Englantiin vakuuttaakseen itselleen ja kenelle muulle hyvänsä, että hänellä oli maailmassa muutakin harrastettavaa kuin Mamie...

Sitäpaitsi hän halusi nähdä sen vanhan maan, josta hänen äidinäitinsä oli peräisin. Riippuihan hänen makuusuojojassaan New Yorkissa Market Saffron-kirkkoa esittävä vesivärимаalaus muistuttaen mieleen paikkaa, jossa tuo rakas eukko oli uudistanut kasteensa liiton! Ja yleensäkin hän halusi nähdä Eurooppaa. Retken mielenkiintoisuutta lisäsi osaltaan se, että hän aikoi Massachusettsissa sijaitsevan Nykyaikaisen Ajattelun Tutkimusseuran varsin vähätöisenä ja sangen suuripalkkaisena sihteerinä pistäytyä keskustelemaan eräistä miellyttävistä mahdollisuuksista Matching's Easyssä asuvan mr Britlingin kanssa.

Mr Direck oli mies erästä lajia, joka ei ole harvinainen Amerikassa. Hän muistutti aika paljon sitä siistiä ja hauskanäköistä henkilöä, jonka tapaa amerikkalaisten viikkolehtien ilmoitusosastosta, tuota miellyttävää henkilöä, joka sanoo hymyillen "hyvä, sehän on oikea Fitzgig" tai "kyllä, tämä on Wilkins, ja se onkin kaikkein paras" tai "minun paidanrintamukseni ei rypisty milloinkaan; se on Chessonin valmistetta". Mutta nyt hän sanoi hymyillen entiseen varmaan tapaansa: "Hyvä, tämähän on englantilaista." Häntä huvitti jokainen poikkeus amerikkalaisuudesta, jokainen yksityiskohta, jota hän saattoi tervehtää luonteenomaisena; matkustaessaan junassa Lontooseen hänen mielihyväänsä oli purkautunut äänekkääksi nauruksi, kun Chesiren kukkulain shakkilautaa muistuttavat peltotilkut tulivat näkyviin; hän oli tyytyväisyydessä naureskellut saadessaan istua vaunussa, jossa ei ollut sivukäytävää; hän oli antanut kohteliaalle ja silti ystävälliselle junailijalle ruhtinaalliset juomar rahat hetkisen epäröityään, pitkö hänen antaa mitään vai eikö, ja hän oli käyskellyt hotellissaan Lontoossa hokien: "Suurenmoista! Suurenmoista! Kautta *kunniani!*" jonkinlaisessa hurmiotilassa, todeten hyvillä mielin ettei ollut puhelinta, ei keskusteluhuonetta eikä kylpyhuonetta makuusuojan yhteydessä. Aamiaisen aikana viinuri (joka näytti suoraan Dickensistä saadulta) oli tarjoillut hänelle munia porssiinisissa kupposissa, jollaisia näkee *Punch'issa* kuvattuina. Thames-virta, jota hän oli rientänyt

katsomaan, oli ollut uskomattoman hyvä, pienimpiä purosia, mitä hän oli koskaan nähnyt, ja hän oli vain vaikein pidäntynyt pysäyttämästä jotakin ohikulkijaa ja kysymästä korostettua amerikkalaista ääntämistapaa käyttäen: "Kuulkaahan, onko tuo pieni märkä oja historian mainitsema Thames-virta?"

Huomattava on, että mr Direck puhui Amerikassa ollessaan erittäin hyvää ja huolellista englanninkieltä, mutta nyt hänen kävi kovin vaikeaksi hillitä haluansa kimeiden nenä-äänteiden, "amerikanismien" ja kotoisen kuvakielen alinomaiseen käyttämiseen. Kun häneltä jotakin kysyttiin teki hänen mielensä vastata "yep" tai "sure" – sanoja, joita hän Amerikassa ei olisi viljellyt enempää kuin tuppipuukkoa. Mutta hän tunsu näyttävänsä määrättyä osaa. Hän tahtoi olla silminnähävästi ja korvinkuultavasti itse ilmetty Amerikka. Hän tahtoi olla juuri sellainen, millaiseksi hän luuli englantilaisen hänet otaksuvan. Ainakin hän oli teettänyt vaatteensa nimenomaisesti amerikkalaisessa New Yorkin pukimoliikkeessä, ja niiden perusteella oli eräs autonohjaaja kohteliaasti, mutta varmasti väittänyt taksamittarin numerojen merkitsevän dollareja eikä shillingejä. Tämä tapaus oli hyvä tukikohta, mr Direckin kuvitellessa omaa minäänsä englantilaiselle taustalle, jota vasten hän näytti kuvastuvan kerrassaan edustavan selvästi... Tapauksella oli sellainen arvo, että ohjaaja sai dollarinsa...

Olihan hän tullessaan koko matkan pelännyt, ettei se olisikaan totta, että Englanti olisi tarua, että Lontoo sattuisi olemaan samanlainen jyrisevä, jättiläismäinen New York ja englantilaiset ihan uusenglantilaisten kaltaisia...

2

Nyt hän istui vaunussa pienen, vanhan Great Eastern Railway'n haararadalla, matkan määränä Essex, Matching's Easy, ja havaitsi yht'äkkiä joutuneensa Washington Irvingin Englannin sydämeen.

Toden totta, sinne hän oli joutunut! Hän ei voinut tyytyä sitä istualtaan katselemaan, hänen täytyi nousta seisomaan ahtaassa vaununosastossa ja pistää isot, lujapiirteiset, hyväntahtoiset kasvonsa ulos ikkunasta ikäänkuin sitä tervehtiäkseen. Seutu lepäsi siinä kesäkuun auringon paisteessa somana ja iloisena kuin vanhanaikainen puutarha, pienine, orjanruusuaitojen reunustamme peltotilkkuineen, metsikköineen ja sanomattoman mehevine pikku laidunmaineiden. Hän oli nähnyt oikean hirvipuiston kiivillä-koristettujen portinpylväiden välissä ränstyvine ristikkoineen, ja etäämpänä, tuuheain puiden varjoon peittyneenä, oli varmaankin Bracebridge Mall. Hän oli nähnyt olkikattoisia puutaloja ja puoli tusinaa maalaisravintoloita kitisevine nimikilpineen. Hän oli nähnyt pyylevän pastorin, joka itse ajoi lihavan, harmaan ponin vetämiä rattaita, pitkin pienoista, nurmettunutta kujannetta. Hän ei ollut koskaan kokenut todellisuudessa mitään tämäntapaista. Tuntui kuin olisi matkustanut kirjallisuudessa.

Mr Britlingin osoite oli Dower House, joka mr Britlingin kirjeellisesti lähettämän tiedonannon mukaan sijaitsi Claveringsin puiston tuonnimmaisessa laidassa. Claverings! Sepä sopiva nimi komealle englantilaiselle kodille...

Eikä kumminkaan oltu Lontoosta kauempana kuin neljäkymmenen kahden peninkulman päässä. Varmaan sen täytyi kuulua esikaupunkien piiriin. Jos Matching's Easy sijaitsisi Amerikassa, niin siellä asuisi väkeä, joiden työmaa on kaupungissa. Mutta niin otaksuessaan mr Direck paljasti tietämättömyytensä erään asian suhteen, jonka tunteminen on mitä välttämättömin jokaiselle Englannin ymmärtäjälle. Lontoon esikaupunkirenkassa on aukko. Lontoon esikaupungit työntyvät länttä ja etelää, vieläpä luodettakin kohti, mutta koillisessapäin ei ole esikaupunkeja lainkaan; sen sijaan on siellä Essex. Essex ei ole esikaupunkialuetta; se on luontehikas ja omalaatuinen tienoo, joka voittaa puolelleen ihmisen sydämen. Essexin ja suuren keskuksen välissä on kaksi suurta salpaa, Lontoon East End ja Eppingin metsä. Ennenkuin vuosilipun omistajia kuljettava juna ehtisi huvilayhteiskuntaan, täytyisi sen kiertää tämä rauhoitettu metsämaa kahdenkymmenen peninkulman pituisessa hyödyttömässä kaaressa, ja niinpä on nyt laita, että kohta Great Eastern rautatien pääradalta väistyessäsi löydät Essexin yhä viettämässä kahdeksannentoista vuosisadan rauhallista elämää, ja

Lontoo, tuo nykyisen ajan Babylon, näkyy vain, kuten tähdetkin, kajasteena öisellä taivaalla. Matching's Easyssä on, kuten mr Britling vähän myöhemmin kertoi mr Direckille, puoli tusinaa vanhuksia, jotka eivät ole milloinkaan Lontoota nähneet – eivätkä haluakaan sitä nähdä.

"Oi – oi!"

"Kyllä siellä on meteliä."

"Mr Robinson se lähti Lontooseen ja siellä häneltä jalka katkesi."

Vaihdeasemalla mr Direck oli kuullut, että hänen piti pyytää junailijaa pysähdyttämään Matching's Easyssä; juna seisahtui siellä ainoastaan pyynnöstä. Maailma kävi yhä oivallisemmaksi. Kun mr Direck sai oven auki ja astui vaunusta, näki hän pienen, vanhan essexiläisen asemapäällikön, kantajan ja asemamiehen – kaikki yhtenä henkilönä – joka punainen lippu kädessään puheli mr Britlingin kanssa sokeriherneistä, joiden viljeleminen oli koko aseman ylpeytenä. Ja siinä oli myöskin mr Britling, mr Direckin Euroopan-matkan ainoa liiketehtävään ja mitä suurimpain odotusten esine. Hän ei ollut ensinkään niiden valokuvain näköinen, joihin mr Direck oli tutustunut, mutta siitä huolimatta hän aivan varmaan oli mr Britling, koska asemasillalla ei näkynyt ketään muuta ja koska hän nyt lähestyi tervehtivin elein.

"Oletteko milloinkaan nähnyt tällaisia herneitä, mr Direck?" sanoi mr Britling jonkinlaiseksi johdannoksi.

"En, kautta *kunniani!*" sanoi mr Direck maalaisella äänenpainolla.

"Ovathan ne", sanoi asemapäällikkö omituisen kimakalla äänellä. "Nyt on harvinaisen hyvä sokerihernevuosi." Sitten hän vitkalleen sulki vaununoven ja antoi lipullaan lähtömerkin molempain herrain silmäillessä toisiaan.

3

Lukuunottamatta miss Mamie Nelsonia koskevaa epäiltävää tapausta mr Direckillä oli yleensä hyvä onni. Hänen osakseen sattui miellyttäviä seikkoja. Niihin kuului hänen palkallinen sihteerinvir kansa tuossa mielteliäiden Massachusettsin liikemiesten yhdistyksessä, johon jo edellä viitattiin. Yhdistyksen tarkoituksena oli päästä ripeästi kosketuksiin aikamme parhaan ajattelun kanssa.

Massachusettsin liikemiesten, joilla oli liian paljon käytännöllisiä askareita hoidettavanaan voidakseen seurata nykyaikaista ajattelua sen kaikkiin haarautumiin ja piilopaikkoihin, oli pakko keksiä keinoja, joiden avulla pääsisi tehokkaasti ja suorinta tietä asiain ytimeen. He olivat päättäneet jättää etsiskelemättä parhaita ajattelua sen itämisasteilta ja odottaa kunnes se on ehtinyt selvästi ilmaantua ja voittoa vankkaa kannatusta. Sen sijaan että olisivat vaivalloisesti kahlanneet läpi vaikeatajuisten ja tuloksiltaan mahdollisesti jo sivuutettujen teosten, he tarjosivat ilmaantuneelle uudelle ajattelijalle kunnioitusta herättävän palkkion kutsuen hänet luokseen pitämään luentoja ja keskustelukokouksia sekä sanomaan heille yksinkertaiseen, asialliseen ja täydelliseen tapaan sen mitä hänellä oli sanottavaa. Hänen oli sanalla sanoen tultava ja oltava oma itsensä – erittäin keskitetyssä muodossa. Siten oli joukko mielenkiintoisia eurooppalaisia päässyt erittäin miellyttäville Amerikanmatkoille, ja yhdistyksellä oli ollut tilaisuutta muodostaa itselleen sangen selväpiirteisiä käsityksiä heidän opeistansa. Mr Britling sattui olemaan niitä edustavia ajattelijoita, joista yhdistys oli päättänyt ottaa selkoa. Mr Direck oli nyt saapunut panemaan alulle kysymyksessä olevaa kutsua ja tarjoamaan hänelle tuota suurenmoista korvausta, jolla yhdistys ei kunnioittanut ainoastaan vierailijoitaan, vaan myöskin itseänsä. Mr Direck oli jo lähettänyt mr Britlingille suosituskirjeen, jossa tosin ei mainittu matkan nimenomaista tarkoitusta, vaan lausuttiin julki pelkkä halu tulla hänet tuntemaan. Kirje oli seipetty niin onnekaasti ja sen kirjoittaja oli jättänyt mr Britlingin mieleen eräältä hänen aikaisemmalta New Yorkissa käynneiltään niin miellyttävän ja vieraanvaraisen muiston, että mr Direckii kohta pyydettiin ei ainoastaan käymään katsomassa, vaan viettämään muutamia päiviä mr Britlingin luona.

Siinä he nyt pudistelivat toistensa kättä.

Mr Britling ei ollut ensinkään sen näköinen kuin mr Direck oli luullut hänen olevan. Hän oli odottanut tapaavansa englantilaisen puettuna tweediin, siis englantilaisen maalaispuvussa, sellaisena kuin kuvitetut amerikkalaiset kertomukset hänet esittävät. Maalaismallisen tweedpuvun taustalta hän on odottanut pistävän näkyviin lempeän surumielisten kasvojen, joissa mielteliäisyys leviää aina riippuviin viiksenkärkiin asti, ja jotka mr Britlingin kustantaja jostakin perusteettomasta ja valitettavasta syystä oli tehnyt tutuiksi Amerikan yleisölle. Sen sijaan mr Britling oli puettu sekalaiseen pukuun, ja lempeys oli kaikkein mahdollisimmin häneen sovitettavista ominaisuuksista. Hänen viiksensä, hänen tukkansa, hänen kulmakarvansa pörhöttivät; hänen punakat, pisamaiset kasvonsakin tuntuivat pyrkivän pörhistymään. Hänen pienet, pähkinänruskeat silmänsä ikäänkuin kilahtaen kiintyivät mr Direckiin. Mr Britling kuului siihen laajaan, mutta kuitenkin huomattavaan ihmisryhmään, jonka jäsenet näyttävät jo valokuvauskonetta lähestyessään vaihtavan tukkaa, vaatteita ja henkistä olemustaan. Yhdenkään valokuvaajan ei ollut onnistunut vangita vilahdustakaan hänen oleellisesta britlingisyydestään ja pörhöisyydestään. Ainoastaan valokuvauskone voi taivuttaa mr Britlingin harjaamaan hiuksensa, ja yksin valokuvauskonetta varten hän säästi sen alistuvan marttyyriuden ilmeen, jonka mr Direck hyvin tunsu. Mr Direck ei ollut myöskään varustautunut kokemaan eräänlaista oikullisuutta, jota toisinaan ilmeni mr Britlingin vaatetuksessa. Hänellä oli nyt yllään sangen vanha sininen flanelinuttu, päässä ei ollut mitään, housut olivat lyhytlahkeiset, ei ratsastushousujen tapaiset, vaan melkoisen pullottavat polvihousut kunnianarvoisesta kotikutoisesta tweedkankaasta, joka kasautuu nystyiksi ja pallukoiksi kaikilta kulumakohdiltaan. Villasukat olivat valuneet laskoksiin, ja jalkoja suojasivat ihmeelliset, värikkäästä niinentapaisesta aineesta punotut virsut, jollaisia myydään Pohjois-Ranskassa. Nämä olivat helakanpunaiset, kuteena viheriää. Hän näet oli vasta viime hetkessä tullut muistaneeksi, että oli mentävä asemalle ottamaan vastaan mr Direckiä, ja hän oli lähtenyt työhuoneestaan niissä vaatteissa, jotka olivat sattuneet olemaan käsillä hänen noustessaan. Kasvoissa näkyi sama hilpeä ilme kuin pörhöisellä terrierillä sen tekeytyessä ystävälliseksi, ja mr Direckiä hämmästytti, että mr Britlinginläinen todella etevä-älyinen mies saattoi olla niin tavattoman lyhyt.

Kieltää näet ei sovi, että mr Britling oli tavallansa etevä. Tämän romaanin sankari ja esine oli jo kertomuksemme alkaessa huomattu henkilö. Sekä vanhan että uuden maailman *Kuka kukin on* tiesi hänestä. Viimeksi kuluneina muutamina vuosina hän oli jokseenkin nopeasti kohonnut kirjailijaksi, jota amerikkalaisen yleisön sivistyneemmät piirit pitivät arvossa ja mielellään lukivat, tunsipa hänet pieni valiopiiri englantilaisiakin lukijoita. Ne amerikkalaiset, jotka olivat hänet keksineet, pitivät häntä aluksi esseistinä, vakavana esseistinä, joka kirjoitti estetiikasta, itämaisestä ajattelusta, kansallisuonteista, runoilijoista ja maalauksista. Muutamia vuosia sitten hän oli kulkenut halki Amerikan Kahnin apurahan-saajana, yhtenä niistä lupaavista kirjailijoista ja älykkäistä henkilöistä, jotka pariisilaisen Auguste Kahnin avustamina liikkuvat mukavuutta ja arvonantoa nauttien tuon omalaatuisen ihmisystävän vieraina ympäri maailman – hankkiakseen itselleen yleismaailmallista henkeä. Aikaisemmin hän oli ollut Lontoon *Times'in* taide- ja kirjallisuusarvostelijana ja runsasmietteisten artikkelien sepittäjänä. Hän oli aloitellut Pembroke-stipendiaattina ja palkitun runoelman kirjoittajana. Matkaltaan maailman ympäri hän oli palannut mielteliääseen, mutta omalaatuisen kulmaansa *The Times'issä*, oli julkaissut kansallisia sukulaisuksia ja sosiaalista sielutiedettä käsitteleviä teoksia, jotka nopeasti nostivat hänet huomattuun asemaan.

Luonnonlaadultaan hän oli ärtyisä. Tämä seikka loi häneen kärkeä ja tulta; sitäpaitsi hänessä ilmeni jonkinlaista sisukasta omalaatuisuutta ja luontaista auliutta. Hän oli aina eloisa, toisinaan monisanainen, ei koskaan halpamainen. Hän kirjoitti ja puhui mielellään. Hän puhui kaikesta, hänellä oli ajatuksia kaikesta; hän ei voinut pidättyä kaikkea ajattelemasta yhtä vähän kuin koira voi olla nuuskimatta ihmisten kantapäitä. Hän nuuski todellisuuden kantapäitä. Monet pitivät häntä mielenkiintoisena ja virkistävänä, joidenkin harvain mielestä hän oli kerrassaan sietämätön. Hänellä oli loppumattoman runsaasti ajatuksia roduista ja valtioista, yhteiskunnallisista oloista ja poliittisista

laitoksista, puutarhoista ja automobiileista, Intian ja Kiinan tulevaisuudesta, estetiikasta, Amerikasta ja ihmiskunnan yleisestä kasvattamisesta... Ja kaikista muista samantapaisista asioista...

Mr Direck oli lukenut koko joukon mr Britlingin kirjoitettua aaterikkautta; hän keksi siinä huvittavaa ja herätteitä antavaa ainesta, ja todellinen, palava halu oli tuonut hänet tapaamaan miestä itseensä. Matkalla yli Atlantin ja seuraavina päivinä hän oli suunnitellut tätä kohtausta eri äänilajeja käyttellen, mutta aina edellyttäen mr Britlingin olevan ison, rauhallisen, mieltävän miehen, miehen, joka istuisi vain kuunnellen ikäänkuin tarkkaavainen seurakunta. Mr Direck oli sorvaillut kokoon joukon miellyttäviä ja kiehtovia johdantoja ja nyt hän tunsu hetken tulleen esittää joku noista monista yksinkertaisista, muistettavista lauselmista. Suunnitelmia tehdessään ei hän ikävä kyllä ollut ottanut huomioon mr Britlingin välitöntä eloisuutta eikä Matching's Easyn asemapäällikköä. Ollenkaan huolimatta mr Direckin ja mr Britlingin välisistä keskusteluvolvollisuuksista mainittu virkamies tarttui mr Direckin käsilaukkuun, lähti kulkemaan herrain rinnalla kohti uloskäytävää ja ryhtyi jatkamaan sokerihernettä koskevaa keskeytynyttä selvittelyään, joka alun pitäen oli aiottu mr Britlingin kuultavaksi.

Hän oli pieni, elähtänyt mies; kasvonpiirteet olivat varmat ja ääni merimiehen. Ilmeisesti hän laski itsensä ja kuulijainsa välisen etäisyyden liian suureksi.

"Mr Darling, joka on puutarhurina Gaveringsissa, *hän* ei saa sellaisia sokeriherneitä, koetti miten hyvänsä. Kyllä hän onkin koettanut. Hiekkaa pohjalastiksi ja samat siemenet kuin minullakin. Tuli tänne tässä eräänä päivänä ja sanoi minulle, 'peijakas', sanoi, 'en minä käsitä minkätähden joku asemapäällikkö löylyttää puutarhurin hänen omalla alallaan, mutta sen te teette', sanoi hän. 'Ja vielä joutohetkinänne', sanoi. 'Minä olen yrittänyt', sanoi hän..."

"Olette ensi kertaa Englannissa?" kysyi mr Britling vieraaltaan.

"Aivan niin", vastasi mr Direck.

"Minä sanoin hänelle, että on yksi asia, jota ette ole koettanut, sanoin", jatkoi asemapäällikkö korottaen vieläkin ääntään jättiläismäisellä ponnistuksella.

"Minulla on pienet vaunut täällä ulkopuolella", sanoi mr Britling.

"Minä asun parin peninkulman päässä asemalta."

"Minä sanoin hänelle, että olettekos koettanut junan tärinöitä, sanoin. Sitäpä te ette ole koettanut, mr Darling. Sitäpä te ette *voikaan* koettaa, sanoin. Mutta saatte olla varma, että se minun sokeriherneitteni autuus on, sanoin, ei mikään muu kuin junain tärinä."

Mr Direckiä hiukan hämmensi keskustelun kaksijaksoisuus sekä se tosiasia, että mr Britling puhui vaunuista tarkoittaen automobiilia. Hän ojensi koneellisesti matkalippunsa asemapäällikölle, joka keuhkojensa koko voimalla toisteli ja vakuutteli asiaansa mr Britlingin sijoittaessa itseään ja vierastaan ajopelieihin.

"Eihän tuo likasuojuus särkynyt ollenkaan, ei kerrassa mistään", pauhasi asemapäällikkö. "Minä olen sen tarkastanut. Minun aitan siinä pahempaan kyytiin joutui. Ja paaluunko se vain vähän törmäsi? Nostanko minä laukun tänne taakse, hyvä herra?"

Mr Direck myönsi ja hetken epäröityään korvasi asemapäällikön palvelukset.

"Ollaanko valmiit?" kysyi mr Britling.

"Valmiit ollaan, hyvä herra", kaikui asemapäällikön ääni.

Sangen laajoin kääntein ohjasi mr Britling asemalta maantielle.

4

Nyt tuntui mr Direckin mielestä olevan parasta lausua julki harkitut puheensa. Mutta odottamaton este oli omiansa tekemään tyhjäksi hänen aikomuksensa. Mr Direck huomasi melkein heti, että mr Britling nähtävästi ohjasi automobiilia ensimmäistä tai toista tai korkeintaan kolmatta kertaa elämässään.

Seikka kävi eittämättömän selväksi, kun hän yritti vaihtaa välitystä suuremmaksi – kone näet; pysähtyi kokonaan – ja se muuttui suorastaan selvyydellä pelottavaksi, kun mr Britling eräässä kulmassa vaivoin sai onnellisesti sivuuttaneeksi leipurinrattaat. "Minä tulin painaneeksi vauhdinlisääjää" selitti hän myöhemmin, "kun olisi pitänyt jarruttaa. Sellaista sattuu aloittellessa. Meidän ja rattaiden väliä ei ollut jalkaakaan." Mr Britling käytti liian suurta mittayksikköä. Tuon tapauksen jälkeen mr Direck arkaili häiritä isäntäänsä keskustelualoitteillaan. Molemmat herrat valtasi tarkkaava hiljaisuus, jonka kuitenkin äkkiä keskeytti mr Britlingin huudahdus ja pahoinpidellyistä välityslaitteista kuuluva räiske. "Peijakas!" huusi mr Britling, ja sitten: "Miten *perhanan* tavalla?"

Mr Direck huomasi, että hänen isäntänsä yritti saada ajoneuvoja suuntautumaan läpi erittäin kauniin veräjän, jonka kummassakin pielessä oli rakennus. Kohta kävi myöskin ilmeiseksi, että mr Britling oli luopunut tuosta aikomuksestaan, ja vihdoin he pysähtyivät valtamaantiellä, kymmenkunnan kyynärän päässä veräjästä. "Ei onnistunut", sanoi mr Britling, irroitti kätensä ohjauspyörästä ja puuskutti ankarasti. Sitten hän vihelsi muutaman tahdin jotakin vihaista säveltä ja vaikeni.

"Ajammeko tuosta vanhanaikaisesta veräjästä?" kysyi mr Direck lyhyen vaitiolon jälkeen.

Mr Britling kääntyi katsomaan yli oikean olkapäänsä harkiten käänne- ja etäisyysongelmia. "Luulenpa", hän sanoi, "että ajan puiston ympäri. Se vie vähän enemmän aikaa, mutta se on vaivattomampaa kuin peräytyminen ja liikehtiminen tässä... Erittäin mukava laite tämä sähkösytyttäjä. Muuten minun olisi täytyntä astua alas ja kiertää kone vauhtiin hartiaivoimin."

Sitten tuli kulmaus, jonka kiertäminen ei näyttänyt tuottavan suuria vaikeuksia, kunnes mr Britling huusi: "Oh – *hoh-hoh!* Voi, peijakas!"

Nyt istuivat molemmat herrat verraten viettävässä asennossa. Vaunu oli kohonnut rinteelle ja sukeltanut villiruusujen ja kuusamapensaiden joukkoon säikähdyttäen kiireiseen lentoon pari rastasta ja joukon varpusia...

5

"Ehkä", sanoi mr Britling epäröiden ja jatkoi pienen rauhaisan vaitiolon jälkeen; "ehkä voin tästä päästä peräytymällä".

Hänestä näytti tuntuvan siltä, että hän oli velvollinen hiukan selittämään tilannetta mr Direckille. "Nähkääs, ensinnäkin – asia on mitä yksinkertaisin – kun tahtoo kiertää kulman eikä sitten käännä pyöriä takaisin suoraan asentoon, niin kiertäminen jatkuu – pitemmälle kuin aikoikaan. Se on pyöräilytottumusta; polkupyörä oikaisee itse itsensä. Odottaisi vaununkin tekevän samoin. Oma syyni se oli. Kirjassa koko tämä seikka selitetään perinpohjin, mutta pahimmoiksi minä sen äsken unhotin."

Hän harkitsi ja kokeili tavalla, joka sai koneen paukkumaan ja pärisemään...

"Kuten näette, se ei peräydy paikaltaan... Se on – vajonnut... Viitsittekö nousta vääntämään pyörää taaksepäin? Kun minä samalla panen koneen käyntiin, niin ehkä pääsemme liikkeelle..."

Mr Direck astui alas ja ponnisteli melkoisesti.

"Jospa tarttaisitte puolapuihin. Juuri niin... Yks', kaks', kolme!.. Ei! No, istutaanhan tässä, kunnes joku tulee meitä auttamaan. Aivan vannaan joku tulee. Ettekö nouse tänne takaisin?"

Hetkisen arveltuaan mr Direck palasi mr Britlingin viereen istumaan...

6

Herrat hymyilivät toisilleen vakuuttaakseen, ettei, mistään tyytymättömyydestä voinut olla kysymystäkään.

"Minun ajoni jättää toivomisen varaa", sanoi mr Britling puolueettoman avomielisin ilmein, "mutta minä olen saanut vasta äskettäin oman vaunun – käytettyäni muutaman vuoden vuokraunua,

sellaista laiskurinjärjestelmää, jonka mukaan saa määrätystä kuukausimaksusta vaunun, ohjaajan, paloöljyn, renkaat, vakuutuksen ja kaikki. Se rupesi kamalasti kyllästyttämään minua. En voi käsittää, kuinka saatoin sitä niin kauan sietää. Minulle lähetettiin toinen paksupäinen, hävytön nulikka toisensa jälkeen; ne ajoivat nopeasti, kun minun teki mieli liikkua hitaasti, ne ohjasivat joka kulmassa väärää puolta ja niin kovaa vauhtia kuin suinkin, ahdistelivat koiria ja kanoja huvikseen ja niin edespäin samaan tapaan. Ne eivät sallineet minun edes valita kulkuteitä. Minä olisin jo aikoja sitten hankkinut vaunun itselleni ja ohjannut sitä itse, ellei olisi ollut tuota hitonmoista kamminvääntämistä koneen seisahtuessa. Mutta tässä, nähkääs, tässä suhteellisen halvassa vaunussa on sähkösytyttäjä – amerikkalaista tekoa kaikki, sitä tuskin tarvitsee sanoakaan. Nyt ovat asiat kunnossa – saan ajaa niin nopeasti tai hitaasti kuin hyväksi näen."

Mr Direck katsahti pensasaitaan, jonka soma epäjärjestys heitä ympäröi, ja myönsi hymyillen että asiat olivat nyt todellakin paljon miellyttävämmän järjestetyt.

Ennenkuin hän oli ehtinyt sitä sanoa, oli mr Britling päässyt uudelleen puheenvauhtiin.

Hän puhui nopeasti ja ikäänkuin sysäyksittäin; hän tuntui laukaisevan ajatuksensa ilmi kohta kun se mieleen juolahti ja hänen päässään tuntui olevan runsaat ajatuspanokset. Hän puhui lähes kaksi kertaa nopeammin kuin mr Direck, nieleskeli sanojaan paljoa enemmän, käytti paljoa keskitetympää sanontaa ja jätti yleensä lauseen päättämättä, joten mr Direck jäi auttamattomasti jälkeen.

Englantilaisten ja amerikkalaisten välisissä keskusteluissa on tosiaankin verraten yleisenä vikana se, että englantilainen tekee äkillisiä hyökkäyksiä Merentakaisen miehen vasta kehitellessä voimiaan. Siitä johtuu monenlaisia väärinkäsityksiä. Kumpikin käsittää keskustelemisen omalla, perin erilaisella tavallaan. Englantilaisilla on paljoa vähemmän halua kuunnella kuin amerikkalaisilla; he eivät ymmärrä samassa määrin keskustelun molemminpuolisuutta ja taipuvat sentähden aluksi tekemään vieraistaan pelkkiä kuuntelijoita, jotka ihmetellen odottavat vuoroansa. Heidän vuoroansa ei tule milloinkaan. Mr Direck istui syvään vajonneena kaltevilla istuimellaan kasvot puolittain kääntyneinä kohti mainehikasta isäntää ja sanoi "yep" tai "sure" tai "tietysti" kuivan-matalalla äänellä, jota hän edellytti englantilaisen häneltä odottavan, ja onnistui yrityksessään yhä paremmin.

Ylistettyään sitä liikettä, jota hänen oli kiittäminen ajokuntoisen automobiilin hankkimisesta hänen ostettaviinsa mr Britling siirtyi jokaisen englantilaisen lempiaiheeseen, kaiken englantilaisen kirpeään kritikoimiseen. Hän huomautti, että jarru- ja välitysvipujen keskeinen asema hänen automobiilissaan teki, amerikkalaiselle tehtailijalle mitä helpoimmaksi asiaksi muodostaa siitä joko vasemman- tai oikeankäden vaunu ja siten soveltaa se joko mannermaan tai Englannin teitä varten. Englannissa ei valmistettu niin helposti muutettavaa vaunua. Meillä brittiläisillä on suurta hankaluutta erikoisesta tiejärjestyksestämme samoin kuin erikoisista mitoistamme ja painoistamme. Mutta me katselemme näitä puutoksiamme väärällä ylpeydellä. Amerikkalaisten automobiilien tulviminen Englantiin oli veres ilmiö, se oli uusi todistus amerikkalaisen älyn verrattomasta järjestelykyvystä. Automobiilien samoin kuin kellojen ja pyssyjen valmistus tapahtui siellä suunnattomin joukoin koneiden avulla, kun brittiläiset sitävastoin yhä valmistivat kappaleen kerrallaan. Ihmeellinen tosiasia tuo, että Englanti, teollisuusjärjestelmän alkuunpanija ja työnjaon ensimmäinen kehittelijä, oli siinä määrin harhautunut järjestelmällisestä tuottamisesta. Hän katsoi sen suurelta osalta johtuvan Oxfordin ja valtiokirkon vaikutuksesta...

Tässä kohden mr Direckin mieleen johtui eräs kuvaava esimerkki. "Toiminnan järjestelmöimisen välttämättömyyttä, josta puhuitte, mr Britling, valaisee pieni tapaus, joka sattui eräälle ystävälleni Toledossa. Siellä ollaan aikeissa perustaa suuri tehdasyhtiö, jonka tarkoituksena on vallata kaikki Amerikan ja Euroopan markkinat tuhannen dollarin vaunuilla – "

"Sellaisia pikku seikkoja sattuu alinomaa", sanoi mr Britling, katkaisten toisen puheen ilman mitään erikoisempaa ponnistusta. "Nähkääs, meillä on tekemisemme puolella jos toisellakin. Meidän tehtailijaluokkamme oli tietysti aluksi kapinallinen luokka. Sen muodosti joukko paisuneita käsityöläisiä, jotka olivat luonnostaan yritteliäitä ja yltiöpäisiä kuten käsityöläiset ainakin. Kohta kun ne pääsivät elpymään ja lähettivät poikansa Oxfordiin, olivat ne samalla menneitä kalua.

Meidän tehtailijaluokkamme sulii aivan kohta vanhoillisiin luokkiin, joiden kasvatuksessa on aina ollut kiinalaista sävyä – mahdollisimman vähän kasvatusta ja mahdollisimman vanhaa ja valikoitua. Amerikassa teillä ei ole toistaiseksi ollut mitään varsinaista vanhoillisuutta. Onnellinen maanosa! Te hylkäsitte vanhoillisuuden, joten teille jäi vain vapaamielisyys ja radikalismi. Meidän erikoisena onnettomuutenamme on, että olemme saaneet erään lajin kumouksellisia, jotka nekin ovat vanhoillisia kiinalaisia samalla kertaa. Ruskin ja Morris esimerkiksi olivat yhtä taantumuksellisia ja tieteelle vihamielisiä kuin herttuat ja piispamme konsanaan. Koneitten vihaajia. Tieteen vihaajia. Kaavaihmissä aina ydintä myöten. Sama on yleensä sosialistiemme laita. He ovat istuttaneet tähän maahan sen ajatuksen, että kunnollisia automobiileja voi syntyä ainoastaan silloin, kun niitä valmistavat tottuneet työmiehet käsin, aivan yksitellen, taotusta kuparista, parhaasta raudasta ja teräksestä ja hienoimmasta tammesta. Kaikkia näitä minun koneessani olevia laitteita, sähkösytyttäjää ja sähkövalaistusta, englantilainen mieli suorastaan kammoo... Ei pidä luulla, että me olemme vain takapajulla näissä asioissa; me olemme kerrassaan vastustavalla kannalla. Brittiläinen mieli ei ole koskaan todella suvainnut sähköä; ei ainakaan sitä lajia, joka liikkuu lankoja pitkin. Se on hänestä liian liukasta. Se muistuttaa hänelle italialaisia ja liukkaita ylipäänsä Voltaa, Galvania, Marconia ja niin edespäin. Brittiläiselle soveltuvat paremmin vanhan lasilevykoneen valmistamat pitkät ja perin hyödyttömät sähkökipinät, se, mitä kitkasähköksi nimitetään. Me säilytämme sitä Leydenin pulloissa... Tänne Claveringsiin eivät ole vielä kukaan suvainnut hankkia sähkökelloja. Syntyi aika meteli, kun Salomonson, jolla se oli vuokralla yhteen aikaan, yritti ryhtyä johtoja ajattelemaan..."

Mr Direck oli seurannut tätä huomautusryöppyä kärsivällisesti hymyillen ja hitaasti päättään nyökytellen. "Kertomanne seikat muodostavat tosiaanakin jyrkän vastakohtan Amerikan oloille. Tuo ystäväni, jonka äsken mainitsin, hän, joka oli osakkaana eräässä toledolaisessa automobiilitehtaassa –"

"Tietysti", puhkesi mr Britling taas puhumaan, "vanhoillisuuskään ei ole mitään lopullista. Viime kädessä me olemme sittenkin samaa lihaa ja verta kuin teidän yritteliäs toledolainen ystäväni. Vanhoillisuus, tarkoitan, ei ole mikään rotupiiirre. Ja meidän aikaisempi tarmomme osoittaa, ettei se voi piillä saartemme ilmassa eikä maaperässä. Englanti on muuttunut saamattomaksi ja kömpelöksi siitä syystä, että Englanti on menestynyt ja voinut hyvin..."

"Aivan niin", sanoi mr Direck. "Puheenalaisen ystäväni nimi oli Robinson, mikä seikka riittävän selvästi viittaa hänen englantilaiseen alkuperäänsä, ja hän muistutti, jos sallitte sanoa, teitä sekä vartaloltaan että ihonvärittään; rodulliselta kannalta hän oli – no niin, jokseenkin teidän laisenne..."

7

Tämä mr Direckin uusi yritys raukesi samassa, sillä mr Britling nousi seisomaan, laati kämmenistään huutotorven ja kajahdutteli kerran toisensa jälkeen kohti näkymättömiä kuulijoita.

Kun hän oli aikansa huudellut, kävi ilmi, että hän oli herättänyt kahden halullisen, mutta maltillisen työmiehen huomion. He sukelsivat hiljalleen esiin; aluksi oli näköpiirissä vain pari tarkkaavaista päätä. Heidän avullaan saatiin vaunu jälleen tielle. Mr Direck auttoi miehuullisesti pannen ohimennen merkille miesten mr Britlingille osoittaman kunnioituksen ja heidän osakseen tulleet shillingit. Miehet nostivat lakkia ja nimittivät mr Britlingiä "herraksi". He tarkastelivat automobiilia loitolta, mutta hyväntahtoisesti. "Ei se ole rikki mistään, ei kerrassaan mistään", sanoi toinen rohkaisevasti. Automobiili olikin tosiaan eheä, paitsi että likasuojus oli hiukan vääntynyt ja toisen sähkölampun johto irtautunut. Mr Britling istui jälleen paikallaan; mr Direck nousi vakavana ja ääneti hänen viereensä. Vaunu lähti liikkeelle nytkähtäen kuten aina, aivan kuin olisi joku odottamatta ja hävyttömästi takaa sysäissyt. Ja siitä pitäen mr Britling ajoi niin tavattoman varovasti, että

saavuttiin perille enemmittä onnettomuiksitta, ellei ota lukuun hänen varsin miellyttävän puutarhansa veräjäpielen rikkiraapaisemaa astimen metallireunaa.

Perhe tervehti hänen onnellista palaamistaan vilpittömin helpotuksen ja ihailun tuntein. Pieni poika ilmestyi talon kulmaukseen ja hävisi taas aivan äkkiä.

"Isä on viimeinkin päässyt kunnialla kotiin", kuultiin hänen huutavan näkymättömille kuulijoille.

8

Vaikka mr Direckiä hiukan harmitti Robinsonin tarinan keskeytyminen – hän näet piti tapanaan, päättää alkamansa asian – huomasi hän kuitenkin heti, että mr Britlingin huoneenhallitus oli aito brittiläinen, perin epäamerikkalainen ja jossakin määrin vaikeatajuinen. Siinä oli jokin piirre, jota hän aluksi ei kyennyt ollenkaan määrittelemään. Verrattuna kaikkeen ennen elämässä nähtyyn se vaikutti – vihdoinkin löytyi oikea sana – luonnosmaiselta. Niinpä häntä esim. ei esitelty kenellekään muulle kuin emännälle, ja tämäkin toimitus suoritettiin siten, että mr Britling vain viittasi kädellään. "Siinä on Edith", sanoi hän ja lähti kohta viemään vaunuansa suojaan. Mrs Britling oli pitkä, pisamainen nainen; tukka vaaleanruskea ja silmät ruskeat, hajamieliset. Hän toivotti kätellen vieraan tervetulleeksi, ja sitten saapui ihmeellinen englantilainen kamarineitsyt – hän ainakin oli odotusten mukainen – ottamaan tulijan käsilaukun ja johdattamaan hänet vierashuoneeseen. "Murkina tarjoillaan ulkona", sanoi hän, sulki oven ja jätti hänet käsiliinalla peitetyn, lämmintä vettä sisältävän kannun pariin.

Talo, johon hän oli saapunut, oli neliskulmainen, vanha, punaisesta tiilestä rakennettu, varsin sievää kahdeksantoistasataluvun tyyliä, etupuolella laaja nurmikko suurine seetripuineen ja ajotie, joka johti suoraan pääovelle vieden siitä mr Britlingin vaunuineen jonnekin tuntemattomiin tienoihin rakennuksen takapuolelle. Talon keskuksena oli iso, ilmava, tammella laudoitettu halli, jota lämmitti talvella vain avoin liesi ja johon aukeavain monilukuisten ovien hän tiesi vievän Englannissa suosittuihin neliskulmaisiin yksityishuoneisiin. Kirjahyllyt ja täytetyt linnut koristivat hänen makuusuojojansa edessä olevaa tasannetta. Tullessaan alas hän keksi hallissa pienen vaaleaverisen harjastukkaisen pojan, jolla oli yllään valkoinen flanellipaita, ja polvihousut; sääret ja jalat olivat paljaat. Poika seisoivat tyhjän, avoimen takan ääressä asennossa, jonka mr Direck heti arvasi mr Britlingiltä periytyväksi. "Murkina on puutarhassa", julisti Britlingin vesa, "ja minut lähetettiin teitä hakemaan. Ja kuulkaahan nyt, onko totta, että olette amerikkalainen?"

"Aivan varmaan", vastasi mr Direck.

"Niin, osaan minäkin vähän amerikankieltä", sanoi poika, "minä olen opetellut sitä".

"Annahan kuulua", sanoi mr Direck hymyillen entistä ystävällisemmin.

"No, miksei: Gol darn you! Ouch. Geewhizz!.."

"Mistä olet tuon kaikki oppinut?" kysyi mr Direck rohkaistuen.

"Sunnuntain lisälehdestä", kertoi nuori Britling.

Mr Britling asteli heitä kohti. Hän oli nyt harmaassa flanellipuvussa – hänen oli täytynyt se kiireimmiten sukaista yllensä – ja tietenkin paljon pulskempi...

9

Pitkä, kapea pöytä, joka seisoivat suurten vaahterain varjossa asuinrakennuksen ja siistityn luuvan välillä – viimeksimainittua suojaa kuului käytettävän "tanssiin ja muuhun sellaiseen" – oli peitetty sinisellä liinalla, seikka, joka sekin oli omiansa mr Direckiä hämmästyttämään. Hän oli ensimmäistä kertaa aterialla englantilaisessa kodissa ja odotti joistakin epämääräisistä syistä saavansa kokea muodollista jäykkyyttä "moitteettomine pöytäliinoineen". Lisäksi hän oli otaksunut tarjoilun olevan jäykkäin ja taitavain kamarineitsyiden hoidettavana ja koko homman tapahtuvan erittäin säädyllyisesti.

Vastoin odotusta sukelsi esiin – nähtävästi keittiön suunnalta – pari hyvänluontoista palvelijataria vetäen pyöräin varassa liikkuvaa laitetta, jota mr Direckin pieni opas kertoi nimitettävän "täti Kalisevaksi" – tosiaan se tuntui nimensä ansaitsevan – ja jonka hyllyihin ateriat kokonaisuudessaan oli sijoitettu. Sillä aikaa kun palvelijattaret tuon liikkuvan tarjoilupöydän ääressä leikkelivät paistia ja aukoivat pulloja, pitivät tarjoilusta huolta äsken puheena ollut pieni poika ja hänen hiukan vanhempi veljensä, joita avusti pari nuorukaista – viimeksi mainittujen asemaa ja sukulaisuussuhdetta oli vaikea mennä lähemmin määrittelemään. Mrs Britling istui pöydän päässä keskustellen mr Direckin kanssa, tehden kysymyksiä ja yleisen silmälläpitovelvollisuutensa vuoksi kuunnellen vastauksia vain puolella korvalla.

Seurueen kokoonpano oli omiansa saamaan mr Direckin jossakin määrin ymmälle. Mr ja Mrs Britling istuivat pöydän päissä; siihen asti asia oli kyllä selvä. Jokseenkin varmaa oli sekin, että molemmat paljasjalkaiset pojat olivat pikku Britlingejä. Mutta siitä eteenpäin peittyi kaikki epävarmuuden pilveen. Pöydässä oli suunnilleen seitsemäntoistavuotias nuorukainen, joka oli paljon tummempi kuin Britling, mutta nenän ja pisamain puolesta häntä muistuttava, kenties hänen poikansa aikaisemmasta aviosta tai poikapuoli; hän oli pörhötukkainen ja hänen kätensä ja jalkansa ilmaisivat nopeata kasvamista. Vielä oli pöydässä hyvin punakka, lyhyttukkainen, silmälaseilla ja panamahatulla varustettu nuori saksalainen, joka luultavasti oli nuorempain poikain kotiopettaja. (Mr Direckillä oli samoin hattu päässä, sillä hän oli jo ennen New Yorkista lähtöään kuullut liioiteltuja Englannin ilmanalaa koskevia juttuja. Kaikki muut olivat paljain päin.) Vihdoin oli siellä ymmärrettävyyden rajoissa miellyttävä, nuori, tummatukkainen ja sinisilmäinen mies, jota kaikki nimittivät "Teddyksi". Mr Direck arvaili hänen olevan "sihteerin".

Mutta näiden tavallisten ja ymmärrettävien henkilöiden lisäksi oli läsnä kerrassaan salaperäinen, soma, sinipukuinen nuori nainen, joka hymyten istui mr Britlingin vieressä, ja mr Direckin oikealla puolella oli jotenkin yhdennäköinen tummatukkaisempi neito, joka kohta alunpitäen näytti hänestä vieläkin somemmalta ja tuntui – vaikka ensinnä olikin mahdoton asiaa tarkemmin määrittellä – jollakin tavoin tutulta; Teddyn ja kotiopettajan välissä istui kookas, keski-ikäinen nainen, joka mustine pukuineen, kultaisine kaulaketjuineen ja valtavine nenineen näytti ikäänkuin asiaankuulumattomalta; vielä oli eräs pitkä, keski-ikäinen, älykkäänäköinen herra, joka ehkä satunnaisesti vieraili talossa, sekä nuori intialainen herra, puettu moitteettomasti kalvosimia ja ruskeata, pehmeää liinakaulusta myöten, joista pisti esiin hieno pronssipinta ja runsaat, kiharat hiukset, ja vihdoin oli läsnä korkeintaan vuoden ikäinen lapsukainen, joka tarkkaavaisena istui vaunuissaan heiluttaen iloisesti kättä jokaiselle. Tämä lapsukainen se pahiten hämmensi mr Direckin järjestystä harrastavaa mieltä. Mietiskellessään kuka voisi olla lapsen isä tuli hän puhelleeksi Mrs Britlingille melkein yhtä katkonaisesti ja hajamielisesti kuin viimeksimainittu hänelle. Oli jokseenkin varmaa, ettei lapsi kuulunut Mrs Britlingille. Hänen vieressään istuva neiti tai mr Britlingin vierustoveri tai mustapukuinen nainen, voivat jokainen varsin hyvin olla naimisissa, mutta missä sitten oli aviomies? Epätodenmukaiselta tuntui, että löytölasta olisi tänne tuotu aterian ajaksi...

Älyttyään vihdoin, että sukulaisuusongelma oli jätettävä ratkeamaan itsestään, ellei mielinyt suistua kokonaan keskustelun ladulta, mr Direck kääntyi emännän puoleen, jonka silmälläpitovelvollisuudet sallivat pienen lepo hetken, ja lausui hänelle, miten muistettava asia mr Britlingin tapaaminen hänen omassa kodissaan tulisi hänen elämässään olemaan ja miten erinomaisen suuressa arvossa Amerikka oli alkanut pitää mr Britlingiä ja hänen kirjoitelmiaan. Hän huomasi erään ennakolta suunnitellun keskustelujohdannon sopivan tähän aivan vähäisin muutoksin. Sitten hän jatkoi huomauttaen, että oli yllättävän mielenkiintoista havaita mr Britlingin käyttävän omaa automobiilia, vieläpä automobiilia, joka oli amerikkalaista tekoa. Amerikassa oli automobiilien ja muiden samanlaatuisten tuotteiden valmistus tehty järjestelmälliseksi, vieläpä siinä laajuudessa, että sen hänen mielestään piti suorastaan hämmästyttää eurooppalaisia. Aivan varmaan se oli omansa hämmästyttämään eurooppalaisia tehtailijoita. Kuvaavana esimerkkinä hän voi kertoa pienen jutun eräästä Robinson-nimisestä tuttavastaan – miehestä, joka, kumma kyllä, kooltaan ja ulkomuodoltaan

suuresti muistutti mr Britlingiä. Hän oli juuri asemalta tultaessa kertonut tästä mr Britlingille. Hänen tuttavansa oli eräiden kumppanien kera tehnyt toistaiseksi suurisuuntaisimman yrityksen valloittaakseen, lyhyesti sanoen, kevyiden tuhannen dollarin automobiilien markkinat. Heidän ajatuksensa oli tämä: "Kysymyksessä olevat markkinat voidaan käsittää rakennusleikiksi, jossa irralliset kappaleet odottavat kokoojaansa. Me suoritamme tuon tehtävän." Mutta se oli helpommin ajateltavissa kuin suoritettavissa. Heti aloitettaessa hän ja hänen toverinsa kohtasivat odottamattaan erittäin pahan pulman...

Aluksi mrs Britling seurasi mr Direckin esitystä melkein pä jakamattomalla tarkkaavaisuudella, mutta kun johdanto oli valmis, olivat asiat sinisellä liinalla ehtineet uuteen vaiheeseen, joka yhä enemmän vaati rouvan älykäästä johtoa. Pikkupojat ilmestyivät äkkiä hänen vierelleen. "Otammeko lautaset ja tuomme mansikat, äiti?" kysyivät he yht'aikaa. Sitten kutsuttiin toinen taampana pysyttelevistä sievistä neitsyistä ja annettiin hänelle, määräyksiä matalalla äänellä, ja mr Direck tajusi, ettei Robinsonin kuvaavat kokemukset tällä kertaa sopineet seikkaperäisemmin esitettäväksi. Hiukan nolona, mutta täysin ymmärtäen tilanteen laadun, hän kääntyi puhuttelemaan vasemmanpuolista naapuriansa...

Neiti hymyili tosiaankin harvinaisen somasti, ja hänen vienoissa, kirkkäänruskeissa silmissään oli jotakin erikoista – aivan kuin pienen, vikkelän linnun liikehtimistä. Ja – hän muistutti jotakin tuttua henkilöä! Aivan varmasti. Hän oli valmis ryhtymään keskusteluun.

"Minä tässä mainitsin mrs Britlingille", sanoi mr Direck, "miten suurena onnena pidän, että sain tutustua mr Britlingiin näin perheen piirissä".

"Ettekö ole häntä ennen tavannut?"

"En, tulin vuorokautta liian myöhään hänen matkustaessaan Bostonin kautta viime Amerikan-matkallaan. Tasan vuorokautta. Olin siitä kovin pahoillani."

"Olisin hyvilläni, jos minullekin joku kustantaisi matkan maailman ympäri."

"Jos kirjoitatte yhtä hienosti kuin mr Britling, niin mr Kahn lähettää teidät matkaan."

"Luuletteko, että se kävisi päinsä, jos osoittaisin taipumuksia?"

"Miksei. Kirjoittakaa joitakin lupaavia näytteitä – vain sen verran, että hän tulee vakuutetuksi."

Nuori neiti ajatteli mr Britlingin hyvää onnea.

"Hän on nähnyt Intian. Ja Jaapanin. Viikkokausia hän on ollut Egyptissä. Ja hän palasi suoraan halki Amerikan."

Mr Direck oli jo höyrylaivalla alkanut totuttautua hyppelehtivään ja epäjohdonmukaiseen englantilaiseen keskusteluun. Hän teki nyt mielestään kerrassaan oivan hyppäyksen samalla alentaen äänensä tuttavallisen matalaksi. (Luultavasti jo Aatami ensi kertaa Eevan kanssa keskustellessaan huomasi, kuinka miellyttävää on alentaa tutunomaisesti ääntään, kun lähettyvillä on siro korva ja sen juuressa korea kihara.)

"Otaksun", virkkoi mr Direck, "että mr Britling tutustui tuohon värilliseen herraan Intiassa?"

"Värilliseen herraan!" Neiti katsahti nopeasti pöydän toiselle puolen ikäänkuin olisi odottanut näkevänsä jotakin purppuranpunaista ja siinä keltaisia täpliä. "Ei, hänhän on eräs mr Lawrence Carminen nuoria miehiä!" selitti hän vieläkin tutunomaisemmin sellaisin ilmein kuin olisi ollut kysymys heidän edessään seisovasta hopeisesta ruusumaljakosta. "Hän on etevä Intian kirjallisuuden tuntija, kuuluu erääseen yhdistykseen, jonka tarkoituksena on edistää intialaisten ylioppilaiden viihtymistä Lontoossa, ja hänen on tapana tuoda niitä tännekin."

"Kuka sitten on mr Lawrence Carmine?" jatkoi mr Direck tiedustelujaan.

Entistä yhä tutunomaisemmin neiti neuvoi mr Carminen, kuten näytti, vain hiukan ripsiään liikahuttamalla.

Mr Direck valmistautui puhumaan vieläkin enemmän *sotio voce* ja luotamaan vieläkin syvempiä salaisuuksia. Hänen katseensa viipyi lastenvaunuissa; hän kumartui hiukan lähemmäksi korvaa... Mutta mansikat keskeyttivät hänen yrityksensä.

"Mansikoita!" sanoi neiti kääntäen hänen huomionsa vasemman olkapään vaiheille hiukan päätänsä heilauttamalla.

Siinä oli toinen pojista kukkuraisine lautasineen valmiina hänelle tarjoilemaan.

Sitten ryhtyi mrs Britling jälleen keskustelemaan hänen kanssaan. Hän sanoi tietävänsä niin vähän Amerikan oloista, ettei edes ollut selvillä, kasvoiko siellä mansikoita. Täällä oltiin nyt parhaassa mansikkakaudessa, ja vuosi oli ollut hyvä. Ja parhaassa ruusukaudessa samaten. Englannin kansan pikku heikkoutena oli pitää ruusujaan ja mansikoitaan maailman mainioimpina.

"Englantilainen iho olisi laskettava mukaan", sanoi mr Direck marjavuorensa ylitse, nähtävästi yrittäen kohteliaisuutta. Ja sehän oli kuten olla pitikin... Mutta neiti hänen vasemmalla puolellaan puhutteli pöydän toisella puolen istuvaa saksalaista kotiopettajaa eikä siis kuullut mitä hän sanoi. Niin ettei haitannut, vaikka kohteliaisuudessa olisi ollut vähän vikaakin...

Äkkiä hänen mieleensä juolahti, että neiti muistutti erästä isoäidin serkkua, jonka vanha valokuva oli heillä kotona ja johon hän poikasena oli rakastunut. Tuo oli hänen hymynsä. Tietysti! Tietysti!.. Hänhän oli tavallaan jumaloinut sitä kuvaa... Hän tunsi omituista halua kertoa se neidille...

"Tämä käyntini", sanoi hän mrs Britlingille, "on, jos mahdollista, sitäkin mielenkiintoisempi minulle, kun äidinäitini oli täällä syntynyt ja kasvanut samoinkuin äidinisänikin suku aikoinaan. Äidinisäni suku on tullut Uuteen Englantiin hyvin varhain... Niin, no, jos sanoisin *Mayflowerin* aikoihin, en kyllä puhuisi totta. Mutta ei siinä paljoa ole tinkimistä. He olivat Essexin Hinkinsoneja. Minussa on ainakin hyvä kolmannes essexiläistä verta. Isoäitini oli Essexin Cornereita. Täytyy tunnustaa, että olin aikonut – "

"Cornereita?" kysyi hänen vieressään istuva neiti terävästi.

"Sanoin juuri mrs Britlingille hiukan aikoneeni – "

"Jotakin noita essexiläisiä sukulaisianne koskevaako?"

"Niin, olin ajatellut ottaa selkoa, onko heitä vielä näillä seuduin... Sanokaahan, olenko astunut nappoon?"

Hän siirsi katsettaan henkilöstä toiseen.

"*Hän on Cornereita*", sanoi mrs Britling.

"Vai niin", virkkoi mr Direck hetken epäroiden. Asia oli niin ihastuttava, ettei käynyt päinsä olla kovin hillitty. Ilmakehä tuntui vapaalta ja ystävälliseltä. Hänen äänenpainonsa teki kaiken loukkaantumisen mahdottomaksi. Ja hän loi neitiin avoimesti paljon puhuvan silmäyksen. "Hauskaa tavata teitä, serkku Corner. Kuinka vanhukset täällä kotona jakselevat?"

10

Sukulaissuhteen herättämä vilkas mielihyvä auttoi mr Direckiä irtautumaan halustaan kertoa Robinson-tarinansa. Ryhtyessään jälleen juttelemaan mrs Britlingin kanssa, hän heti käänsi keskustelun tuohon merkilliseen tapaukseen, näihin asti aavistamattoman sukulaisen löytymiseen. "Käyttäydyn ehkä amerikkalaisesti", sanoi hän puolustellen, "mutta luulenpa melkein lähteväni maanantaina Market Saffroniin, Hinkinsonien kotipaikoille tutkiakseni siellä kirkkomaan hautakiviä päivän tai pari".

"On hyvin luultavaa", virkkoi mr Britling, "että löydätte joitakin tietoja kirkonkirjoista. Monessakin paikassa ulottuvat kirjat kolmensadan vuoden päähän tai edemmäksi. Minä vien teidät sinne pikku vaunuillani."

"En tahtoisi missään nimessä teitä vaivata", sanoi mr Direck joutuisasti.

"Vaivaamisesta ei kysymystäkään. Minä ajan mielelläni. Ainakin toistaiseksi. Ja kun kerran matkaan lähemme, niin palaamme Harborough High Oakin kautta ja otamme selkoa Cornerien sukupuusta. Sukua on siellä päin vielä monin paikoin. Eivätkä tietkään ole lainkaan kiusalliset: joku mäki ja käänne vain siellä täällä."

"En tosiaankaan tahtoisi aiheuttaa teille sellaista vaivaa, mr Britling."

"Vaivasta ei kysymystäkään. Minun tekee juuri mieleni päivän matkalle ja haluaisin, että Gladys _ "

"Gladys?" kysyi mr Direck, nähden toivon kipinän välkähtävän.

"Minä puhun pikku vaunustani. Haluaisin nähdä, mihin Gladys kelpaa oikeassa ajossa. Olen ollut sillä matkassa vain neljä kertaa enkä ole vielä päässyt neljäänkymmeneen peninkulmaan tunnissa. Ja minulle sanottiin, ettei sen pitäisi olla lainkaan vaikeata. Saan siis katsoa asian päätetyksi."

Mr Direck ei sillä hetkellä keksinyt mitään pätevää tekosyytä. Mutta hän piti aivan selvänä, että jotakin täytyi tapahtua. Hän olisi mielellään tuntenut jonkun, joka olisi voinut sähköiteitse kutsua hänet takaisin Lontooseen ja siten pelastaa hänet mr Britlingin voimavaunua uhkaavista epävarmoista vaiheista. Sitten valtasi toinen asia koko hänen mielenkiintonsa.

"Tuskin uskotte minua", sanoi hän, "jos kerron että teidän miss Cornerinne ihan ihmeellisesti muistuttaa erästä äidinäitini serkun pienoiskuvaa, joka on hallussani kotona Amerikassa. Hän näyttää erittäin miellyttävältä neitoselta."

Mutta mr Britling ei tehnyt lähempää selkoa miss Cornerista.

"Varmaan on hyvin hauskaa", sanoi hän, "tulla tänne haeskelemaan amerikkalaisia sukujanne muistomerkkien ja hautapatsaiden kirjoituksista. Tunnette luonnollisesti Evershamin eteläpuolella olevan seudun, jossa joka toista muistomerkkiä koristaa tähtilippu, maasta muuttaneiden Washingtonien vaakuna. Epäiltävää on kuitenkin, löytyisikö sieltä enää suvun nimeä. En myöskään usko, että löydätte montakaan Hinkinsonia Market Saffronista. Mutta tässä osassa maata on useissa paikoin viidenkuudensadan vuoden ikäisiä sukuja, jotka yhä kukoistavat. Siitpä syystä Essex onkin paljoa aidompaa Englantia kuin Surrey tai sanokaamme Kent. Tässä ympäristöllä tapaatte Corner- ja Fairly-sukuja, tuonnempana seuraa Capel, ja Dunmow'n ja Braintreen puolessa Maynardeja ja Byngejä. Ja Claveringsin puistosta löydätte tammia ja pyökkejä, jotka ovat kaikuneet susien ulvontaa ja miesten rautapaitojen kalsketta. Kaikkia täkäläisiä vanhoja taloja ympäröivät vallihaudat susien varalta. Itse Claverings on Tudorien ajalta ja on hieno sekin. Ja talonpoikaistalot ovat yhä olkikattoisia..."

Hän mietti hetkisen. "Jos matkustatte Lontoosta etelään, on asia aivan toinen. Te joudutte eri aikakauteen, eri yhteiskuntaan. Olette Lontoon esikaupungeissa vaikka kuljette rannikolle asti. Ette löydä yhtään oikeata vanhaa taloa, sellaisia syväjuurisia perintötiloja kuin täällä. Tapaatte miljoonanomistajia ja heidän kaltaisiaan, jotka ovat asettuneet vanhoille tiloille. Surrey on tulvillaan rikkaita välittäjiä, tirehtöörejä, tuomareita, sanomalehdenomistajia. Sellaista väkeä, joka ristikoilla sulkee puistojensa tiet. He tekevät jotakin noille vanhoille tiloille – en tiedä mitä – ja samassa muuttuu maaseutu huvila-alueeksi. Pikku-tiloja ja punatiilihuviloita ja keinotekoisia talonpoikaistaloja syntyy kuin sieninä sateella. Alkaa vallita uudenlainen, kolea sirostelu. Kumirengas- ja bensiini-ilmoituksia, valtavia, räikeitä pintoja pystytetään tienvierille. Köyhä kansa joutuu muuttelemaan, kunnes ei enää tiedä isoisistaan. Niistä tulee huvilayhteiskunnan loiseläjiä ja jobbaajia, jotka rikastuvat alhaisin keinoin ja hankkivat itselleen gramofonin. Essex täällä ja Surrey siellä ovat yhtä erilaiset kuin Venäjä ja Saksa. Mutta jos yksi amerikkalainen sattuu käymään Essexissä, niin kahdenkymmenen matkan päämääränä on Godalming tai Guildford, Dorking, Lewes tai Canterbury. Surreyläiset eivät oikeastaan ole lainkaan englantilaisia. He ovat rauhattomia. Joko mukana eteenpäin tai joukosta pois. He kouluttavat puutarhureitansa, pitävät kovasti luentoja tehokkaasta maanviljelyksestä ja rakentavat ampumaratoja joka kylään. Se on uusien ilmoituskilpien ja Piikkilanka-aitojen luvattu maa; siellä on poliisi Vastassa joka nurkassa. He pukeutuvat päivällisille. He pukeutuvat kaikkiin mahdollisiin tilaisuuksiin. Jos siellä joku nousee yöllä varasta ahdistamaan, niin hän pukeutuu soveliaaseen pukuun – tai ei näyttäydy ensinkään. Kulkureittensa käsittelyä varten heillä on erikoinen tieteellinen järjestelmä. Kirkot ovat kiinni arkisin. Puolet heidän maastaan on kovaa kalkkia tai rikkiviisasta hiekkaa, joka kelpaa ainoastaan huvilain perustuksiin. Golfia he pelaavat ylelliseen, perinpohjaiseen tapaan, kun ei ole muutakaan tekemistä... Täällä Essexissä sitävastoin ollaan yhtä levollisia kuin kahdeksannellatoista vuosisadalla. Metsälle lähtiessämme me pukeudumme

mihin vanhoihin vaatteisiin hyvänsä. Maaperänä on runsas, mehuisa savi, joka muuttuu puolittain juoksevaksi syksyisin, kun on sorsajahdissa kahlattava. Velikullat ovat aikoja sitten väöntäneet kaikki meidän tienviittamme päin seiniä. Meidän kanamme ja sikamme käyvät parvittain yksillä laitumilla. Meidän ruusumme ja tammemme ovat suurenmoiset; se jo osoittaa että täällä on varsinainen Englanti. Jos haluaisin pelata golfia – jota kelpo essexiläisenä en halua – saisin ajaa kymmenen peninkulmaa Hertfordshireen. Ja mitä tulee reumatismiin ja korkeaan ikään, ei Surrey vedä meille läheskään vertoja. Tahdoin teille selittää kaiken tämän, sillä paikkakunnan teihin tekemä vaikutus on mainituista seikoista riippuvainen... Tämä seutu on osa todellista Englantia, Englantia Lontoon ja tehdasalueen ulkopuolella. Se liittyy Wessexiin ja Merciaan ja vanhaan Yorkshireen – tai miksei Meathiin ja Lothianiin. Ja sitä myöten ollaan vielä oikeassa Englannissa..."

11

Mr Direck ei kyennyt antamaan tälle selontekoryöpylle täyttä arvoa, koska hän sen kestäessä etäännyi muusta seurueesta. Hän halusi päästä lähemmin tuntemaan äsken löytämänsä serkkua ja hän tahtoi tietää mitä lapsukainen, bengalilainen herra – jota ilmeisesti ei saanut nimittää "värilliseksi" – isonenäinen nainen ja kaikki muut selittämättömät henkilöt oikeastaan olivat. Sen sijaan kuljetti mr Britling häntä yksinään ympäri kartanoa ikäänkuin näytelläkseen asumustaan kaikilta kulmilta ja puheli niin nopeasti ja oikullisesti, ettei mr Direck saanut tehdyksi yhtään kysymystä, varsinaisen asiansa esittämisestä puhumattakaan.

Kukkatarha oli melkoisen laaja ja sieltä levisi miellyttäviä tuoksuja. Se oli täynnä suuria tuuheita ruusupensaikkoja ja yksinäisiä ruusurunkoja; siellä oli pitkä säleistö köynnös- ja lonkerokasveja, iso lehtimaja ja kukkalavoissa sikinsokin, ilman mitään järjestyksen oirettakaan kukkivia orvokkijoukkoja ja sekalaisia luikertavia kasveja, jotka parveillen ja tungeskellen taistelivat keskenään ankaria taisteluja. Ja yhä jutellen mr Britling johti puna-aitaisen ja hedelmäpuita paisuvan kasvitarhan ohi läpi veräjän neliskulmaiselle tasanteelle, joka oli ollut aikoinaan tarhapihana entisen luuvan edustalla. Luuvanovien sijaan oli asetettu lasi-ikkunat, ja keskelle tasannetta oli järjestetty syvä vesiallas, joka oli täynnä sadevettä ja jossa mr Britlingin ohimennen tekemän huomautuksen mukaan "kaikki" kävivät uimassa kun ilma oli lämmin. Ajuruohoa, rosmariinia ja muita hyvänhajuisia kasveja oli istutettu tasanteelle altaan ympärille, ja kymmenen tasaiseksi leikattua *Arbor vitae*-puuta seisoi vahdissa. Mr Direck kärsi Tantaloksen tuskia nähdessään syreenipensaiden lomitse vilahdukselta äsken löytämänsä serkun ja hänen sukulaisensa, sinipukuisen naisen pelaamassa tennistä intialaisen ja erään toisen nuorukaisen kanssa, kun taas aina tarvittaessa isonenäinen nainen kulki yli näkymön ja kumartui viihdyttäen lapsenvaunujen yli. Ja mr Britling, joka oli istunut sellaiseen paikkaan, mistä mr Direck vain vaivoin saattoi viheriäin lehväin välitse nähdä helakanpunaisia, sinisiä, valkoisia ja ruskeita pilkahduksia, puhui yhä Englannista ja Amerikasta ja niiden välisistä suhteista ja kaikesta muusta mitä on auringon alla.

Pian sen jälkeen eräässä kaukaisessa veräjänaukossa näkyivät hetkisen molemmat pikkupojat ajamassa pienillä polkupyörillään ja vähän matkaa jalempänä saksalainen kotiopettaja. Sitten tuli jättiläismäinen harmaja kissa hiljalleen poikki puutarhan ja istuutui kunnioittavasti kuuntelemaan mr Britlingiä. Iltapäivän taivas oli helakansininen ja sen pinnalla leijaili pieniä villavia pilvenhattaroita.

Toisinaan oli mr Direck huomaavinaan mr Britlingin satunnaisista huomautuksista, että hänen isäntänsä tiesi, mitä laatua hänen, amerikkalaisen, Englannissa saamat ensi vaikutelmat olivat, mutta itse asiassa hänelle ei tarjoutunut ollenkaan tilaisuutta vaikutelmainsa selostamiseen; mr Britling piti huolen puhumisesta. Hän istui vieraansa vierellä kellitellen mielikuvia ja mietteitä ja leikkien niillä kuten hilpeä suihkulähde auringonpaisteessa.

Mr Direck istui hyvässä rauhassa tynnellä nautinnolla imien tavanmukaista, ainoata aterianjälkeistä sikanaan. Jos hän tunsikin jokseenkin tuppisuiseksi, oli suihkulähde sen sijaan vilkkaassa toimessa. Hän kuunteli juttua pääpiirteissään – mahdotonta olikin tarkkaavasti seurata

sen kaikkia mutkia ja käänteitä – ja samaan aikaan hänen katseensa vaelsi ympäri puutarhan alinomaan palaten lehväin takaa väikähteleviin verkkopallonpelaajiin. Kaikki oli erinomaisen iloista, miellyttävää ja täydellistä; kaikki oli vaihtelevaa ja viehättävää olematta lainkaan *rehentelevää* – siinä eräs niitä pieniä salaisuuksia, joiden perille Amerikka ei ole vielä päässyt. Ei mikään näyttänyt tehdyltä tai ostetulta tai paljonmaksavalta, vaan kaikki oli kuin onnellisen sattuman luomaa...

Mr Britlingin puhe kehittyi laajaksi virraksi, joka huuhteli mr Direckin mieltä temmaten mukaansa satunnaisia mietteitä ja ajatusyhtymiä, kuljettaen muistikuvina pinnallaan näiden viimeksikuluneiden viiden päivän kuluessa kasaantunutta näkö- ja kuulovaikutelman parvea, esi-isäin nimien ja somain serkkujen häipyviä mielikuvia, ennakolta valmistettujen keskustelujohdantojen kappaleita, joissa määriteltiin mr Britlingin amerikkalainen maine, luentoseuran puolesta tehtäviä ehdotuksia, Robinsonin tarinan yhä vielä mieleen pyrkiviä pääseikkoja...

"Ei kukaan ole keksinyt brittiläistä maanomistusjärjestelmää, ei kukaan ole keksinyt brittiläistä aristokraattista järjestelmää, ei kukaan ole keksinyt kirottua valtiomuotoamme, vaan ne ovat sattuneet syntymään niinkuin agaatti syntyy kerrostuma kerrostumalta, mutta nähkääs, tuo kaikki muodostui tavallaan varsin onnekkaisesti, soveltui niin hyvin kansamme ja saaremme mielenlaatuun ja ilmastoon, oli ylipäänsä niin mieluisaa, että se täällä omaksuttiin! – sitä ei voi olla omaksumatta – se oli omaksuttu jo Anna-kuningattaren aikoina, ja Jumala tiesi, luovummeko siitä milloinkaan. Me olemme samaa lajia! kuin *Lingula*, eräs pieni kuoriaiseläin, jonka jäännöksiä löytyy vanhimmista vuorilajeista ja joka on olemassa vielä tänä päivänäkin: se sopeutui suotuisiin olosuhteisiinsa eikä ole muuttunut ollenkaan. Miksi se muuttuisikaan? Se erittää pois kaikki häiritsevät ainekset. Sukujemme nuoremmat pojat lähtevät maailmalle perustamaan siirtomaavaltoja. Talonpoikaistalojen liiat lapset muuttavat Austraaliaan, Kanadaan tai kaupunkeihin. Se ei vaikuta *näihin* asioihin."

12

Mr Direck oli sattumalta pysähtynyt silmäilemään luuvaa, ja hänen katseensa ilme, joka aluksi oli laiskan hyväksyvä, muuttui vähitellen älykkään arvostelevalaksi. Äkkiä hän päätti sanoa jotakin. Hänen päätöksensä oli niin luja, että hän aikoi lausua sanottavansa julki, vaikka mr Britling yhä jatkaisi juttuansa.

"Tuo luuva", sanoi hän, "on luullakseni Anna kuningattaren ajoilta".

"Pihaa ympäröivät muurit ovat nähtävästi vanhemmatkin: kenties jonkin luostarin jäännöstä. Esimerkiksi tuo harmaa kohta tuolla kulmauksessa. Itse luuva on kahdeksannentoista vuosisadan alkupuolelta."

"Ja on yhä koossa. Ja tämä tarhapihakin on vielä paikoillaan."

Mr Britling oli jälleen pillastumisillaan, mutta mr Direck ei kallistanut korvaansa, hän piti puoltansa kuin mies, jonka lasso on osunut määräpaikkaansa.

"Tahtoisin, mr Britling, tehdä erään luuvaanne koskevan muistutuksen, joka on sovellettavissa myöskin tarhapihaanne."

Mr Britlingin oli pakko pysähtyä. "Minkä muistutuksen", kysyi hän.

"No niin", vastasi mr Direck, "silmiinpistäväntä minusta on se, ettei luuva enää ole mikään luuva, eikä tarhapiha mikään tarhapiha. Luuvassa ei ole vehnää, ei akanoita eikä muuta senkaltaista, ei ole, eikä tule olemaan: siellä on vain pianola ja tanssipermanto, ja jos tänne tarhakartanolle eksyisi lehmä, niin se heti karkotettaisiin pois. Sitä pidettäisiin mitä luonnottomimpana ilmiönä."

Hänestä tuntui miellyttävältä taas kerran saada puhua. Hän jatkoi pelkäämättä. Hän viekoittui laajaan yleistämiseen.

"Äsken te, mr Britling, ystävällisesti tiedustelitte ensimmäisiä Englannista saamiani vaikutelmia. No niin, mr Britling, ensimmäinen vaikutelma, joka minusta nähden on minkään arvoinen, olisi tämä: että heidän maanne näyttää ja tuntuu vanhalta Englannilta suuremmissa määrin kuin olisi voinut

luullakaan ja että se itse asiassa on vanhan Englannin kaltainen vähemmän kuin kukaan saattaisi hevin arvata."

Hän riehahti menemään vieläkin kauemmaksi: Hän sommitteli pelottavan kirjallisen epigrammin! "Kun aamulla tullessani katselin vaununikkunasta", sanoi hän, "niin luulin tulleetni Washington Irvingin Englantiin. Nyt huomaan, etten ole tullut edes mrs Humphry Wardin Englantiin."

TOINEN LUKU

Mr Britling jatkaa esitystensä

1

Iltapäivän kokemukset eivät antaneet mr Direckille mitään aihetta korjata lausumaansa väitettä. Iltapuoli, samoin kuin koko seuraava päivä oli vain omansa varmistamaan väitteen oivallisuutta. Ympäristö oli perinnäinen englantilainen ympäristö, mutta ihmiset näyttivät ripeämmiltä, edesvastuuttomammilta, sekasortoisemmilta kuin olisi voinut edellyttää, eikä heidän sukulaissuhteistansa voinut saada selkoa, turvautuipa millaiseen tunnustettuun selityspäätteeseen hyvänsä...

"Te arvelette John Bullin kuolleen ja jonkin ihmeellisen sukukunnan pukeutuneen hänen vaatteisiinsa", sanoi mr Britling. "Luullakseni te kuitenkin kohta tapaatte vanhan John Bullin itsensä. Ehkei mrs Humphry Wardin eikä mrs Henry Woodin John Bullia, mutta sellaisen, johon oleellisin kohdin sopii, mitä Shakespeare, Fielding, Dickens, Meredith ym. ovat kertoneet..."

"Uskon kyllä", hän lisäsi, "että muutoksia on havaittavissa. On kasvanut uusi sukupolvi..."

Hän katsahti luuvansa ja uima-altaansa puoleen. "Luvua koskeva huomautuksenne on varsin sattuva", sanoi hän. "Se johtaa mieleeni Kiplingin soman kertomuksen vanhasta myllynrattaasta, joka aluksi jauhoi viljaa, mutta lopulta käytti dynamoja..."

"Myönnettävä vain on, ettei luuvani juuri dynamoita käytä..."

"Se on suoraan sanoen, pelkän hovin vuoksi olemassa..."

"Käyhän se päinsä meidän maassamme..."

2

Hän jätti asian silleen tällä kertaa, mutta pitkin ehtoopuolta mr Direck mielihyväkseen huomasi ajatuksensa uiskentelevan mr Britlingin tajunnanvirran vaiheella. Joskaan se ei enää lähtenyt virran mukaan, pilkahti sen heijastuksia tavantakaa näkyviin. Häntä saateltiin suuntaan jos toiseenkin koko iltapäivä, niin ettei hän nähnyt Dower House-seurueen muita jäseniä muuten kuin vilahdukselta ennen kello kuutta illalla.

Mr Britlingin toimekkaan ja tietorikkaan mielen suihkulähteet olivat vain yhä käynnissä.

Hän oli suhteettoman ylpeä Englannistaan ja moitti sitä alinomaan. Hän tahtoi kuvailla Englannin mr Direckille hullunkuristen heikkouksien miellyttävänä kokoomuksena. Tällaiseksi käsityskannaksi oli miehuusiän hyvinvointi ja menestys muuntanut hänen nuoruusaikojensa närkästyneen ja kirpeän radikalismien. Ja mr Britlingin mielestä Englanti oli "täällä". Essexin hän tunsu perinpohjin. Puutarhan muurissa olevan pienen portin kautta hän johti mr Direckin hyvin hoidetulle, aidatulle nurmikentälle, jossa näkyi kaksi valkoista "maalaa".

"Sunnuntaisin meillä on täällä hockey käynnissä", sanoi hän antamatta mr Direckin ollenkaan aavistaa, kuinka välttämättä jokaisen Matching's Easyssä kävijän tuli ottaa osaa tähän rajuun ja vaaralliseen peliin. Sitten he jatkoivat matkaansa pitkin rehevään pensasaitaan reunustamaa kujaa päätyen Claveringsin hirvipuiston laitaa noudattelevalle maantielle. "Me käymme Claveringsissa myöhemmin" sanoi mr Britling. "Lady Homartynillä on joukko sunnuntaivieraita, ja teidän pitää päästä näkemään millaista siellä on ja millaisia vieraat. Hän kutsui meitä sinne jo huomiseksi aamupäiväksi, mutta minä kieltäydyin iltapäivähockeyyn vuoksi."

Mr Direck hyväksyi syyn arvostelematta.

Kylä johti mr Direckin mieleen Abbeyn taulut. Siellä oli ravintola ulkonevine nimikilpineen, johon oli maalattu Claveringsin vaakuna; seinustalla oli iso vesiallas (samanlainen kuin se, jossa mr Weller senior uitti vapaakirkollista) ja viekoittelevan oven edustalla seisoi viheriäksi maalattu pöytä. Vielä oli siellä sekatarvakauppa ja koko joukko pieniä, sieviä taloja, kaikissa Mainstay-suvun vaakuna. Kaiken tämän keskellä oli viheriä kenttä, missä näkyi eläviä hanhia marssimassa. Mr Britling vei vieraansa kirkkomaalle, ja sieltä löytyi sammaltuneita, ränstyneitä hautakiviä, muiden muassa eräs seitsemännentoista vuosisadan jälkipuolelta polveutuva, jonka koristeena oli pääkallo ja sääriluista muodostettu risti. Kirkon sivulaivassa riippui kolme; isoa vaakunakilpeä, ja eräässä Mainstayn perheelle ja Homartynin vapaaherralliselle suvulle omistetussa sivukappelissa tavattiin joukko muistomerkkejä, joista vanhimmat olivat Tudor-kauden väritettyjä veistoksia ja uusinta aikaa edusti iso Victoria-kauden rumimpaan kauppiastyyliin maalattu lasi-ikkuna. Vielä oli siellä seurakunnanpaimenten keskiaikaisia pronssikuvia ja puolisoineen marmorisiin ikuistettu ristiretkelijä, jonka ammoin sammunut suku oli hallinnut Matching's Easyä ennen Mainstayn saapumista. Juuri kirkosta palatessaan herrat kohtasivat kelpo pastorin, pyylevän ja virkun mr Dimplen, jonka nauru kantoi kauas ja jonka ääni tuntui täyttävän avaruuden. "Tullut katsomaan vanhaa maata", sanoi hän mr Direckille.

"Olette ystävällisiä, te amerikkalaiset, kun käytte katsomassa!

Oikein ystävällisiä..."

Kelpo pastorin ja mr Britlingin kesken sukeutui pieni ystävällinen kahakka, joka koski mr Direckin tuomista kirkkoon sunnuntaiaamuna. "Hän on äärettömän laimea", sanoi mr Dimple mr Direckille säteilevin hymyin. "Äärettömän laimea. Mutta kukapa ei nykyään olisi laimea. Mitä hyväntekeväisyysyhdistykseen tulee, on hän verraton; en käsitä, mihin joutuisimme ilman häntä. Niin että minä tässä vain vähän nuhtelen. Ja ellei hän tule kirkkoon, niin ei hän mihinkään muuallekaan mene. Huono kirkkomies hän kyllä on, mutta ei sentään millään muotoa laholainen..."

"Englannissa, kuten näette", huomautti mr Britling, kun he olivat sanoneet hyvästi kunnianarvoisalle pastorille, "on kaikki kotoista ja kesytettyä. Jumalakin on täällä tehty hyvin kotoiseksi".

Kotvan aikaa tutustutti mr Britling mr Direckiä englantilaisiin, pensasaitojen reunustamiin kujiin ja sitten he palasivat kylään pitkin kapeita valkeita polkuja, halki pienoisten vihannoivien vehnäpeltojen, ja kulkien läpi pienen, puistoon johtavan veräjän.

"Niinpä kyllä", sanoi mr Direck, "kesyydestä ja kotoisuudesta puhuessanne näytätte olevan ihan oikeassa. Katsokaahan, nuo pilvenpallukatkin ovat kuin lampaista paimenneen."

"Keritsemistä vailla, melkein", virkkoi mr Britling.

"Tosiaankin", sanoi mr Direck hiukan ääntänsä korottaen, "tuskin olen nähnyt täällä Englannissa mitään kesytöntä, ellen ehkä ota lukuun joitakin Lontoon syrjäkatuja".

Mr Britling näytti mieltävän vähän aikaa. "Ne ovat kasvannaisia", sanoi hän sitten...

3

Puisto oli hoidettu ja samalla koskematon kuten vanhain italialaisten maalausten maisemat; hallavat hirviparvet tulivat aivan ääreen ja tähystelivät pelkäämättä vieraitaan; polku luikersi tammien ja sananjalkain lomitse pienelle laiskalle purolle, joka tavantakaa pysähtyi patoihin ja putouksiin leikkimään ja jonka pinta oli ulpukanlehtien peitossa. Sitten heidän tiensä teki velton käänteeseen kohti päärakennuksen seetrejä ja pensastoja. Amerikkalaisen silmään rakennus näytti matalalta ja laajalta, ja sen punatiiliset savupiiput kohosivat kuin sotilasrivi pitkin katonharjaa. Kulkiessaan laakeripensaikkoon avatusta aukosta nurkkauksen ohi talon julkipuolelle he näkivät vilahdukselta puutarhan ja pengermiä, joilla vallitsi täysi kukkaloisto.

Mr Britling teki hiukan selkoa ennen sisäänmenoa.

"Otaksun, että tapaamme Philbertin siviilitoimituskunnasta – vai kuuluuko hän kunnallisjaostoon? – ja raha-asiaintoimituskunnan edustajan, sir Thomas Lootin. Ehkä lisäksi muutamia heidänlaisiaan, sitä lajia henkilöitä, joita nimitämme hallitsevaksi luokaksi. Rouvineen. Ja luulena melkein kreivitär Frenshamin saapuvan. Hän harrastaa kiihkoisesti Irlannin-kysymystä. Ja lady Venetia Trumpington, jota väitetään kaunottareksi – en ole nähnyt häntä koskaan. Lady Homartyn on saanut päähänsä, että minunkin tulee olla mukana – eipä sillä, että minä olisin mikään merkittävä tekijä näissä sosialisissa lauantaiseuroissa – mutta hän näkee minut mielellään pöydässä – nakerreltavana, jos jotakuta huvittaisi – kuten oliiveja ja suolaisia manteleja. Aina hän kutsuu minua aamupäivävierailulle sunnuntaisin ja joka kerta minä kieltäydyn – hockeyn vuoksi. Siksi, näettekö, tapaan käydä täällä lauantaia iltapäivisin..." He olivat ehtineet valtaovelle. Se johti isoon, viileään halliin, jota koristivat virtahevon ja sarvikuonon päät sekä täytetty leijona. Pääasiallisimpana kalustona oli suuri pöytä, jolle oli heitetty hattuja, keppejä ja sanomalehtiä sikin sokin. Miespalvelija ilmoitti alamaiseen, puolittain tutunomaiseen tapaan mr Britlingille, että hänen armonsä oli ulkona pengermällä, otti sitten huostaansa hänelle ojennetut hatut ja kepit ja johti vieraat huoneiden läpi. He tulivat leveälle, seetrien varjostamalle pengermälle, josta näkyi kukkalavoja, kiviurnia, tenniskenttiä ja matalain marjakuusiatujen yli etäiset kukkulat. Pengermälle oli kokoontunut toistakymmentä henkilöä, jotka istuivat saranatuoleilla pienen pöydän ympärillä, useimmilla teekuppi kädessään. Lady Homartyn nousi vieraita vastaanottamaan ja lausui heidät tervetulleiksi.

Mr Direck esiteltiin matkustavana amerikkalaisena, jota viehätti tyypillisen englantilaisen maakartanon näkeminen, ja Lady Homartyn selvitti tottuneeseen tapaan oman Tudor-aikaisen tilansa tärkeimmät kohdat. Mr Direck ei ollut tottunut seurustelemaan arvonimillä varustettujen henkilöiden kanssa ja alkoi yht'äkkiä epäröidä, pitkö sanoa "kreivitär" vai "mylady" vaiko "your ladyship", ja sen vuoksi hän viisaasti varoi koko mainintaa, kunnes mr Britling kirkasti asian. Hän näet pian sen jälkeen käytti nimitystä "lady Homartyn". Viimeksimainittu piti huolen mr Direckistä sijoittamalla hänet istumaan erään rouvashenkilön viereen, jonka nimeä hän ei kuullut, mutta jolla oli ollut koko joukko tekemistä Washingtonin brittiläisessä lähetystössä. Sitten jätettiin mr Britling jalosukuisen George Philbertin huostaan; tämä näet halusi keskustella tekijän kanssa eräistä viime esseekokoelmaan sisältyvistä seikoista. Washingtonin rouvan kanssapuhe oli älykästä, mutta ei vaatinut puhetoverta paljoa, niin että mr Direck voi omistaa melkoisen tarkkaavaisuusmäärän kohtausten yleisen kulun seuraamiselle.

Hän tunsi jonkinlaista pettymystä havaitessaan, etteivät palvelijat esiintyneet virkapuvuissa. Amerikkalaisissa kuvalehdissä, amerikkalaisissa, englantilaisia aiheita esittävässä filmeissä ja rikkailla, Englannissa asuvilla amerikkalaisilla ovat palvelijat aina liveripukuisia. Mansion House saattoi ilmeisesti johtaa väärin päätelmiin. Hän oli tavannut erään maanmiehensä, joka oli hiljattain ollut siellä päivällisillä ja katsellut lakeijain puuteroituja hiuksia ja kultaompeleisia vaatteita – ne olivat hänen kertomuksensa mukaan ilmettyjä Thackerayn James Yellowplushesja. Täällä sitävastoin ei ollut muita palvelijoita kuin pari hoikkaa, hillittyä ja huomaavaista nuorta herraa, jotka esiintyivät puettuina mustiin ja käyttäytyivät pikemmin kohteliaan hienotunteisesti kuin ylenylhäisesti. Pieni pettymys oli sekin, ettei seurue ollut sen loistavampi. Naiset näyttivät hänestä huonosti puetuilta; heissä ei ollut ensinkään sitä valmiutta, sitä *Kas niin!* ja *Mitä arvellette?* joka aina ilmenee hyväpukuisessa amerikkataressa. Herrain vaatteet eivät myöskään olleet parasta tekoa, olivathan vain vaatimattomat, joskin moitteettomat.

4

Mr Direckin keskustelu liikkui vielä alimmassa, katkonaisessa vaiheessaan, kun lady Frenshamin saapuminen tärkeänä tapahtumana veti puoleensa yleisen huomion. Tuskin kukaan jäi paikoilleen. Lady Frensham oli tullut automobiililla Lontoosta. Hän oli kääritty harsoihin jos jonkinlaisiin sekä valtavaan viittaan, ja ohjaajana hänellä oli jonkinlainen veljenpojantapainen. Hän

oli ilmeisesti erinomaisen lujarakenteinen nainen. Iltapäiväväsyyksensä häiveetkin katosivat hänen tulonsa aiheuttamaan pyörteeseen. Mr Philbert auttoi verhot hänen yltään ja ojensi ne palvelijalle.

"Minä olin tänään aamiaisella sir Edward Carsonin kanssa, rakas ystäväni", sanoi hän lady Homartynille luoden sotaisan silmäyksen Philbertiin.

"Onko hän yhtä paatunut kuin ennenkin?" kysyi sir Thomas.

"Paatunut! Redmond se paatunut on!" huusi lady Frensham. "Mitä te arvelette, mr Britling?"

"Rutto teidän molemmat puolueenne periköön", vastasi mr Britling.

"Ette te saa pysytellä tuolla tavoin syrjästäkatsojana", lausui lady Frensham, joka pääsi heti asian makuun, "kun maa on kansalaissodan partaalla... Te kaikki, jotka yritätte väittää, ettei ole mitään vaaraa, vaikka elämme vakavaa kriisiaikaa, joudutte ankarampaan edesvastuuseen kuin muut – kun sisällin sota on puhjennut. Teitä ei silloin päästetä. Ottakaa tämä huomioon!"

Koko seurue muodostui nyt kehäksi.

Mr Direck huomasi joutuneensa englantilaiseen maakartanoon kuuntelemaan mielenkiintoista aitoenglantilaista lauantaipolitiikoimista. Olihan ainakin tämä samaa Englantia, johon mrs Humphry Wardin romaanit olivat häntä tutustuttaneet – mutta ei kuitenkaan täsmälleen samaa. Ehkäpä seikka johtui siitä, että mainituissa romaaneissa enimmäkseen oli puhe 90-luvun Englannista ja että arvokkuuteen ei enää pantu painoa aivan yhtä paljon. Mutta näkyihän tässä olevan poliittisia henkilöitä ja arvonimillä varustettuja henkilöitä, jotka keskustelivat "maasta"...

Oliko tosiaankin mahdollista, että tämän tapaiset henkilöt "hoitivat" maata?.. Lukiessaan mrs Humphry Wardia Amerikassa hän oli aina ilman estelyjä teorian hyväksynyt, mutta nyt, kun hän näki ja kuuli – !

Mutta kaikki hallitukset ja hallitsijat ja hallitsevat luokat ovat lähemmin tarkastettuina uskomattomia.

"Minä en usko maan olevan kansalaissodan partaalla", virkkoi mr Britling.

"Se on totta!" huusi lady Frensham, nopealla kädenliikkeellä ikäänkuin pyyhkäisten tieltä kaikki erehdykset.

"Kiinnittääkö mieltänne Irlanti, mr Direck?" kysyi lady Homartyn.

"Me tutustumme siihen vasta meren tällä puolen", sanoi mr Direck aika notkeasti. Annettuaan tuon vastauksen hän oli vapautunut keskusteluvollisuudesta.

Lady Frensham kuului ilmeisesti siihen tarmokkaaseen, eräiden aristokraattisten naisten muodostamaan ryhmään, joka siihen aikaan asettui ehdottomasti kielteiselle kannalle home ruleen nähden, "olipa kysymys mistä muodosta tahansa". Brittiläinen poliitikko oli heidän hoitamanaan nopeasti muuttumassa järjestelmällisiksi persoonallisiksi kahakoiksi, joissa valtion menestyksen silmälläpito kokonaan unohtui. Heidät näytti vallanneen hurja halu kilpailla äärimäisten suffragettien kanssa. He singauttelivat solvauksia ja ilmiantoja, he kieltäytyivät kaikista kutsuista, jotteivät joutuisi tapaamaan "petturiä" pääministeriä, he jäljittelivät villimpien aikojen puoluekiihkoilua. Maltillista ja varovaista Philbertiä kohdeltiin tälläkin kertaa ikäänkuin häntä ei olisi ollutkaan. Äärimäiset oikeistolehdet heitä kannattivat, ja mitä eriskummallisimpien kirjoittajien sallittiin hourujen tapaan raivota hallituksenjäseniä, "pettureita" ja "kuninkaan häpäisijöitä" vastaan. *Morning Post* ja muut unionistisen sanomalehdistön keveä-älyiset elimet olivat tulvillaan sellaista puolueellisesti väritettyä mielettömyyttä, jota nyt jälkeensä tuskin voi ajatella mahdolliseksi. Lady Frensham, joka nyt vallitsi lady Homartynin seuruetta, jätti mr Britlingin hetkiseksi rauhaan ja kiirehti kertomaan suuren kiistan viimeisiä kehitysvaiheita. Ihmeteltävällä tavalla hän kuvaili, kuinka lady Londonderry oli istunut vastapäätä "vanhaa roistoa", pääministeriä, kun ooppera esitti Mozartin *Taikahuilua*.

"Jos katseet voisivat surmata!" huusi lady Frensham tavattoman riemastuneena.

"Sir Edward on aivan varma, että Ulster valmistelee kapinaa. Niillä on kuularuiskuja, ampumavaroja. Ja minä olen varma, että armeija on meidän puolellamme."

"Mistä sinne on kuularuiskuja ja ampumavaroja saatu?" kysyi äkkiä mr Britling.

"Kas se on salaisuus!" huusi lady Frensham.

"Hm", virkkoi mr Britling.

"Nähkääs", sanoi lady Frensham, "siitä tulee sisällinen sota! Ja kuitenkin ette te, vaikutusvaltaiset kirjailijat, tee mitään sen ehkäisemiseksi!"

"Mitä meidän tulisi tehdä, lady Frensham?"

"Selittää kansalle, kuinka vakava tilanne on."

"Tarkoitatteko, että meidän pitäisi kehoittaa Irlannin natsionalisteja pysymään alallaan ja hyväksymään heitä kohtaavan sorron? Mutta hepä eivät salli..."

"Kyllä me siitä huolen pidämme", huusi lady Frensham, "kyllä me siitä huolen pidämme!"

Hän oli kookas, arvokkaanoloinen nainen, ryhdiltään ylväs kuin kuvapatsas, mutta mr Direckin mieleen juolahti, että hän muistutti erästä naispuolista serkkua, joka oli erotettu koulusta jonkinlaisten tavattoman laajasti suunniteltujen ja tarkoituksettomien villitysyritysten vuoksi...

"Saanko sanoa teille erään asian, lady Frensham", kysyi mr Britling, "saman, jonka te äsken sanoitte minulle? Huomaatteko, että tämä Carsonin hyökkäys vie meidän saaremme jokseenkin lähelle sisällistä sotaa?"

"Syy on Lloyd Georgen ja hänen hallituksensa. Syy on teidän sosialistienne ja sentimentalistienne. Te olette sekasorron aiheuttaneet ja saatte sen myöskin selvittää."

"No niin. Mutta tajuatteko todella, mitä sisällinen sota merkitsee valtakunnallemme? Maailmassa on varmasti muitakin asioita kuin tämä Ulsterin 'lojalistien' ja liberaalien hallituksen välinen riita; tässä suuressa valtakunnassa on muutakin tärkeitä kuin puolue-edut. Te luulette peljättävänne tuon home rule-hallituksen jonkinlaiseen naurettavaan keikahdukseen, joka auttaa vanhoilliset valtaan ensi vaaleissa. No, otaksutaanpa, ettei se teille onnistu. Otaksutaan, että te sensijaan saatte aikaan kansalaissodan. Täällä on hyvin harvoja, jotka sitä toivovat ja samoin Irlannissa – ei ole kulunut kuukauttakaan siitä kun siellä kävin – mutta kun ihmisillä on ladatut kiväärit käsissään, niin sattuu toisinaan, että ne laukeavat. Ja silloin nähdään punaista. Harvat tajuavat, kuinka korjaamaton vahinko taistelun alkaminen on. Otaksukaamme, että osa armeijaa kapinoi ja että Irlannissa syntyy tarkoitukseton ja turmiollinen taistelu. Intia pitää tarkoin silmällä näitä seikkoja. Bengali voi seurata Irlannin esimerkkiä. Ja otaksukaamme vielä, että Saksa pitää sopivana hyökätä kimppuumme!"

Lady Frensham väisti aito-naisellisesti: "Redmondilaisenne ottaisivat ne vastaan avoimin sylin."

"Eivät redmondilaiset niitä ainakaan nyt houkuttele", sanoi mr Britling laukaisten parhaan panoksensa. "Tässä äskettäin eräs teidän 'lojalistejanne', Andrews, selitti *Morning Post*'issa, mieluummin näkevänsä, että saksalaiset valloittavat Englannin kuin että home rule hyväksytään. Craig on puhunut samaan nuottiin. Majuri Crawford, joka viime huhtikuussa toi varkain Saksasta mauserkiväärejä, kehuskeli ennemmin vannovansa uskollisuutta Saksan keisarille kuin päästävänsä Redmondia valtaan."

"Suukopua!" sanoi lady Frensham. "Suukopua!"

"Eräs teidän ulsterilaisista lehdistänne on joka tapauksessa avoimesti kerskaillut, että 'erään mahtavan mannermaahallitsijan' kanssa on ryhdytty toimiin Ulsterin kapinan auttamiseksi."

"Mikä lehti?" kysäisi lady Frensham.

Mr Britling epäröi.

Mr Philbert antoi pyydetyn tiedon: "Minäkin näin sen. Se oli *Irish Churchman*."

"Te olette erittäin hyvin asioista selvillä kumpainenkin", virkkoi lady Frensham. "Minä en tiennytkään, että mr Britling on puoluemies."

"Natsionalistit ovat tuota numeroa levittäneet", selitti Philbert.

"Luonnollisesti."

"Pahemmistakin asioista kerrotaan kuin sanomalehtikirjoituksista ja puheista. Carsonin sanotaan olleen viime syksynä Saksan keisarin luona päivällisillä. Te olisitte nostaneet hirveän metelin, jos Redmond olisi tuon tehnyt. Ja kiväärien salakuljettaminen, sekin on saksalaista hommaa."

"Mitäpä siitä, jos onkin?" kysyi lady Frenshan sallien sotaisan katseensa ensin kerran viipyä Philbertissä. "Te olette meidät siihen pakottanut. Yhden asian olemme me päättäneet. Hallitkoon Johnny Redmond Englantia, jos haluaa; Irlantia hän ei tule hallitsemaan..."

Mr Britling kohautti olkapäitään toivottoman näköisenä.

"Ainoa lohdutukseni tässä myrskyssä", sanoi hän, "on viimekuinen keskustelu erään nuoren irlannittaren kanssa Meathissä. Hän oli nuori kaksitoistavuotias henkilö ja mieltyi minuun – luultavasti sen vuoksi, että minä lähdin hänen kanssaan matkaan vaaralliseksi väitetyllä palkovenheellä, jolla hänen ei ollut lupa yksin soutaa. Pitkin päivää oli iankaikkinen Irlannin-kysymys kaikunut hänen tarkkaaviin korviinsa. Kun olimme päässeet vesille, päätti hän selvittää minulle erään oleellisen, mutta laiminlyödyn seikan. 'Te englantilaiset', sanoi hän, 'olette hiukan taipuvaisia ottamaan tämän selkkauksen vakavalta kannalta. Älkää olko siitä huolissanne... Puolet aikoja me teitä naureskelemme. Teidän olisi paras jättää meidät omiin oloihimme...'"

Sitten hänen ajatuksensa kimposi uudelle uralle:

"Mutta katsokaahan tätä surkeata näytelmää!" huudahti hän. "Mahdollisuuksia olisi saada aikaan jonkinlaista sovintoa englantilaisten ja irlantilaisten välisessä vanhassa riidassa, jonkinlaista vanhain vaikeuksien ratkaisua, ja nyt ei meissä kenessäkään näytä olevan riittävää voimaa, riittävää omaatuntoa, riittävää tervettä järkeä tämän myrkyllisen katkeruuden, tämän yksinomaan häijyn molemminpuolisen ilkeämielisyyden karkoittamiseen – Juuri kun Irlanti on hiukan elpymään päin... Rutto teidän kummatkin puolueet periköön!"

"Te näytte haluavan luovuttaa meidät Jim Larkinille, mr Britling!"

"Haluaisin jättää teidät sir Horace Plunketille – "

"Tuolle piintyneelle maitomiehelle!" huusi lady Frensham. Hänen ilmeestään näkyi, että hän piti vastaustaan lopullisen musertavana. "Teistä ei ole toivoa, mr Britling. Teistä ei ole toivoa."

Huomaten puhtaasti henkilökohtaisten arvostelmien ajan olevan käsissä lady Homartyn aiheutti ehkäisevän välikohtauksen tarjoamalla lady Frenshamille toisen lasin teetä. Hänen toimenpiteensä vaikutti kuin vilvoittava viuhka kiistelevien kuumenneisiin päihin. Hän ehdotti verkkopalloa...

5

Mr Britling oli kiihoittunut ja suunniltaan vielä silloinkin, kun hän vieraansa seurassa palasi kotiin. Itse hän arvosteli Englantia ankarasti, mutta ajatteli, ettei maa joka suhteessa täyty korkeimpia vaatimuksia, oli hänelle vastenmielinen. Maan puutoksetkin hän halusi käsittää jonkin hienommanlaisen voiman ja viisauden ilmauksiksi. Ja nyt oli lady Frensham äänellään ja eleillään häirinnyt hänen herttaisia kuvittelujaan. Hän oli samassa tilassa; kuin rakastaja, joka nimittää naistansa tyhmäksi ilkiöksi ja peljästy pahoin, kun huomaa tosiasian, ja toisten ihmisten ehdottomasti varmistavan lausuttua väitettä.

Mutta niin hankalaa oli käsittää lady Frenshamia ja koko Irlannin rähäkkää muuksi kuin järjettömän ilkeämielisyyden ilmauksiksi, että mr Britling oli hetkisen harvinaisen äänetön – ongelman kanssa painiskellen, ja mr Direck otti keskustelun johdon käsiinsä.

"Amerikkalaista hiukan – oudostuttaa, kun kuulee naisten esittävän niin räikeitä poliittisia mielipiteitä."

"Minä en sitä pane pahakseni", sanoi mr Britling. "Meidän naisillamme on vapaa pääsy politiikkaan ja kapakkaan – ja miksei olisi. Jos se kelpaa miehille, niin kelvatkoon naisillekin; tässä asiassa emme noudata teidän ritarillisuuttanne. Mutta varsinaisesti alentavaa tuollaisessa vanhoillisuudessa on sen luonteenomainen ilkeä tyhmyys. Se se on alentavaa. Ei sitä käy kieltäminen. Ne henkilöt, joihin äsken tutustuitte ovat meidän hallitsevan luokkamme – erään hallitsevan luokkamme ryhmäkunnan – sangen tyypillisiä nykyaikaisia edustajia. Sangen tyypillisiä. Te huomaisitte, kuinka hämmästyttävän tylsästi he suhtautuivat kaikkiin asioihin. Oli aika jolloin he osasivat olla poliittisia... Heissä piilee yhä vieläkin poliittista vaistoa, joka ei kuitenkaan pääse ilmi..."

Mutta tuon Irlannin asian ajattelemisen etoo mieltäni. Sillä, nähkääs, me *olemme* tosiaankin menossa kohti sisällistä sotaa."

"Oletteko sitä mieltä?" kysyi mr Direck.

"Mitenkä muuten? Ulsteriin kuljetetaan salaa kiväärejä – kuulittehan kuinka hän siitä jutteli. Sehän riittää sytyttämään etelässä ilmikapinan!.."

"Uskotteko olevan paljonkin perää väitteessä, että saksalaiset sotajuonet ottavat osaa tuohon Ulsterin jupakkaan? Te ja mr Philbert kerroitte asioita, jotka..."

"En tiedä", vastasi mr Britling lyhyesti.

"En tiedä", sanoi hän toistamiseen. "Mutta ellei, niin syyn en usko olevan siinä, etteivät unioniset ja heidän vastustajansa kykenisi millaisiin hullutuksiin hyvänsä. Minä vaan uskon saksalaisten olevan siksi viisaita, etteivät moisiin puuhiin ryhdy. Miksi he sen tekisivät?.."

"Olen niin kiukustunut, etten sanoja keksi", lausui mr Britling pienen vaitiolon jälkeen, palaten pääasialliseen harminaiheeseensa. "Ne eivät tahdo tietää mistään sovitteluista. Se on pelkkää riidanhalua... Nuo ihmiset luulevat, ettei voi sattua mitään vaarallista. He ovat kuin lapsia, jotka leikkivät kammarissaan kapinaa. Huolettomasti ja vastuuttomina. He eivät huomaa leikkivänsä ladatuilla tykeillä, ennenkuin näkevät kuolemaa ympärillään..."

Hetkiseen hän ei virkkanut sen enempää, kuunteli vain hajamielisesti mr Direckiä, joka yritti selitellä Uuden Englannin suhdetta Irlannin-kysymykseen ja niitä monia vaikeita pulmia, jotka amerikkalaisen poliitikon tässä yhteydessä oli otettava huomioon. Ja alkaessaan jälleen johtaa keskustelua mr Britling liitti lausumiaan aivan vähän tai ei ollenkaan mr Direckin tekemiin huomautuksiin.

"Kaiken tämän nykyaikaisen uppiniskaisuuden ja väkivaltaisuuden psykologinen luonne on – omituinen. Ja masentava... En voi sitä oikein käsittää... Sama juttu, tarkastittepa suffragettien hommia, työväenliikettä tai tätä Irlannin sekasortoa. Ihmiset ehkä tuntevat itsensä liian varmoiksi. Meidän edellämmehän on ollut sarja rauhassa eläneitä sukupolvia, joiden aikana elämä suurin piirtein katsoen ei ole ensinkään muuttunut. Me olemme kasvaneet ilman minkäänlaisen vaaran tuntoa – siis ilman minkäänlaista velvollisuudentuntoa. Ei yksikään meistä – sillä jos minä juttelen, niin tekoni eivät sovi sanoihini – ei yksikään meistä todella usko, että elämä voisi milloinkaan enää perinpohjin muuttua. Kaikki tämä" – mr Britling teki laajan liikkeen kädellään – "näyttää sellaiselta kuin olisi sen määrä kestävä iankaikkisesti. Järjestelmän murskautuminen tuntuu mahdottomalta. Tuntuu mahdottomalta, että mikään meidän tekemme saattaisi järkyttää järjestelmää. Lady Homartyn esimerkiksi ei voi uskoa, ettei hän yhä edelleen saa järjestää Claveringsiin kutsujansa ja etteivät kirjeet ja tee saavu yhä aamuisin hänen pieluksensa ääreen. Tai jos hänen mieleensä joskus välähtääkin, ettei *hän* jonakin kauniina päivänä enää ole teetään ottamassa, niin se merkitsee vain, että hän otaksuu jonkun toisen tekevän sen hänen sijastaan. Hänen kelpo hovimestarinsa voi peljätä 'paikkansa' menettämistä, mutta ei mikään maailmassa kykene synnyttämään hänessä, mielikuvaa ajasta, jolloin hänellä ei ole mitään 'paikkaa' menetettävänä. Ukko Asquith arvelee, että me olemme aina selviytyneet ja selviydymme vastakin olemalla rauhallisen juonikkaita ja sanomalla: 'odotetaan, niin saadaan nähdä!' Juuri siitä syystä, että olemme kaikki vallan varmoja yleisen mullistuksen mahdottomuudesta, voidaan meillä olla niin hillittömän väkivaltaisia yksityistapauksissa. Mitä naiset äänioikeudella? päätellään. Mitä se hyödyttää? Ja samassa lentää pommi Westminster Abbeyhin. Miksi ei Ulster tekisi tilannetta sietämättömäksi? – ja heti on joku järjetön carsonilainen matkalla Saksaan leikkiäkseen maankavalluksella johonkin Saksan keisarin puolinaiseen lupaukseen nojaten ja ostaakseen puoli miljoonaa kivääriä... aivan kuin hyvin, hyvin pahantapaiset lapset..."

"Ja me", lausui mr Britling tehden liikkeen, joka ikäänkuin pyöristi koko hänen esityksensä, "me jatkamme peliä yhä. Me tulemme sitä jatkamaan, kunnes sattuu säkene ruutisäiliöön. Jos olemme milloinkaan uskoneet mullistavia tapahtumia mahdollisiksi – nyt emme enää usko. Me englantilaiset olemme alinomaisia lapsia alinomaisessa lastenkamarissa..."

Kohta hän alkoi uudelleen.

"Asia on yksinkertaisesti se, että tuskin kukaan on milloinkaan saanut itselleen täysin selväksi, että maa on pallonmuotoinen. Maa on pyöreä – kuin oranssi. Olemme oppineet tuon asian koulussa – kuin minkäkin rosvojutun. Mutta käytännössä me sen aina unohdamme. Käytännössä me kaikki elämme maailmassa, joka on litteä kuin pannukakku. Jossa aika ei milloinkaan lopu eikä mikään koskaan muutu. Kukapa todella uskoo maailmaa olevan hänen näköpiirinsä ulkopuolellakin? Tässä me nyt olemme, ja mikään ei näytä muuttuvan. Ja peli jatkuu – mikään ei muutu milloinkaan. Vain jatkuu – avaruudessa, ajassa. Jos kykenisimme kirkkaasti tajuamaan näkörantojen takaiseni pyöreän maailman, niin totisesti olisimme varovaisia... Jos maailma olisi ympärilläamme kuiskailevina parvekeriveinä, millaisia kuiskeita me kuulisimmekaan – Intiasta, Afrikasta, Saksasta, menneisyyden varoituksia, tulevaisuuden, ennusteluja..."

"Ja kuitenkin emme niistä välittäisi..."

6

Mutta juuri samaan aikaan, jolloin mr Britling nuo sanat lausui, oli Bosnian Sarajevossa, missä kello osoitti hiukan myöhempää hetkeä, tosiaankin, joukko kuiskailevia miehiä, joista eräs piteli hermostuneesti hänelle annettua mustaa kääröä ja nyökkäillen ilmaisi ymmärtäneensä lausutut tarkat ohjeet, mustaa kääröä, jossa oli vaarallisia kemiallisia aineksia ja ovelat sytytyslaitteet, mustaa kääröä, jonka määränä oli vihdoin kumota melkein kaikki mr Britlingin ja lady Frenshamin maailmankatsomuksen tukipylväät...

7

Kun mr Direck ja mr Britling olivat palanneet Dower Houseen luovutettiin ensiksimmäin mrs Britlingin haltuun ja mr Britling hävisi ilmaantuakseen vasta illallisaikaan – Britlingit näet söivät illallista myöhäisen päivällisen asemesta. Tullessaan taas näkyviin mr Britling ei osoittanut jälkeäkään brittiläisen politiikan ja brittiläisen hallitsevan luokan kevytmielisyyden aiheuttamasta harmista eikä hän enää miettinyt kaikkea mitä Saksassa tai Intiassa saattoi tapahtua...

Hänen ollessaan poissa tieltä, täydensi mr Direck perehtymistään Britlingien talouteen. Mrs Britling kuljetti häntä ympäri puutarhassa näytellen ruusujansa, ja ruusutarhan perällä olevasta pienestä lehtimajasta löytyi miss Corner, joka istui siellä lukemassa. Hän näytti hyvin vakavalta ja sievältä siinä kirjaa tutkiessaan. Mr Direck pysähtyi hänen eteensä, ja mrs Britling teki samoin. Neiti katsoi heihin hymyillen.

"Uusin romaaniiko, vai?" kysyi mr Direck herttaisesti.

"Campanellan 'Päivänvaltio'."

"Tosiaanko! Mutta eikö se ole hankalaa luettavaa?"

"Ettehän te ole sitä lukenut", virkkoi miss Corner.

"Joka tapauksessa se on vanha kuiva kirja."

"Teillä ei ole mitään riittävää perustetta liian rohkealle otaksumallenne", sanoi neiti, ja mr Direck tunsu, että keskustelu oli lopetettava.

"Teillä on erittäin miellyttävä nuori neiti talossanne", sanoi hän mrs Britlingille, kun he jatkoivat kävelyään kohti luuvapihaa.

"Hän on miten milloinkin", sanoi mrs Britling. "Ja hän lukee kuin – niin, mikä se olikaan? 'Juo kuin vasikka' ja 'syö kuin susi' sanotaan."

Pieneltä kentältä he löysivät saksalaisen kotiopettajan, joka pelasi badmintonia pikkupoikien kanssa. Hän oli silmälaseilla varustettu kömpelöliikkeinen nuorukainen; peli oli pääasiassa epäonnistumista ja pisteet laskettiin saksaksi. Varovainen kotiopettaja voitti pääasiallisesti nuoremman pojan liiallisen tulisuuden vuoksi: innoissaan hän löi pallon aina yli rajan. Mrs Britlingin

nähdessään pojat heti hyökkäsivät hänen luoksensa huutaen innokkaasti yhteen ääneen: "Äiti! Saammeko pukeutua illallista varten?"

Mrs Britling harkitsi asiaa, ilmeisesti ottaen lukuun myöskin mr Direekin läsnäolon.

"Me otamme yllemme verhokangasta ja muuta kirjavaa sensijaan että vaihtaisimme pukua", selitti hän. "Meillä on jonkinlainen naamiaispuvusto. Tahdotteko ottaa osaa?"

Mr Direck oli ihastuksissaan.

Kun päätös oli tehty lähtivät pojat äitinsä mukana suorittamaan joitakin erikoisia koristeellisia suunnitelmia, ja mr Direck jäi hetkiseksi herra Heinrichin seuraan.

Herra Heinrich ehdotteli pistäytymistä ruusutarhaan, ja mr Direck suostui, koska hän ei ollut vielä tutustunut ruusuihin hra Heinrichin johdolla. Selvää oli, että jokainen perheenjäsen tulisi ennemmin tai myöhemmin luotsaamaan hänet ruusutarhaan.

"Kuinka viihdytte englantilaisessa perheessä?" kysyi mr Direck päästäkseen suoraan asiaan. "Amerikkalaisesta on mieltäkiinnittävää nähdä näitä englantilaisia oloja ja vielä mielenkiintoisempaa täytyy sen olla saksalaiselle."

"Täällä on aivan toisenlaista kuin Pommerissa", sanoi hra Heinrich. "Toisissa suhteissa on hupaisempaa, toisissa vähemmän hupaista. Elämä täällä on kyllä miellyttävää, mutta se ei ole vakavaa. Milloin hyvänsä", jatkoi hra Heinrich, "joku sattuu sanomaan 'tehdään näin' tai 'tehdään niin', ja kohta käännetään kaikki ylösalaisin."

"Tullaan ja mennään miten hyväksi nähdään. Ollaan varsin ystävällisiä, mutta ei lainkaan kohteliaita. Mr Britling on voinut olla poissa kolme, neljä päivää, ja kun minä hänen palattuaan tulen tekemään kumarrustani, niin hän menee ohitseni muitta mutkitta tai sanoo aivan lyhyesti: 'Päivää, Heinrich'."

"Huvittavatko teitä mr Britlingin teokset?" kysyi mr Direck.

"Siinä meillä on toinen omituinen paikka. Hänen kirjojansa tunnetaan Saksassakin. Hänen kirjoitelmiaan painetaan saksalaisiin ja itävaltalaisiin aikakauskirjoihin. Häneltä odottaisi jonkinlaista arvovaltaista käytöstä. Odottaisi pöydässä keskusteltavan filosofisista ja esteettisistä kysymyksistä... Niin ei ole laita. Kun kysyn häneltä jotakin, en useinkaan saa vakavaa vastausta. Eilen minä kysyin häneltä, hyväksyykö hän Bernard Shaw'n vai eikö. Hän vastasi vain – merkitsin sen muistikirjaani – : 'Oh! Sehän on pelkkää pikkelsiä'. Miten se on ymmärrettävä? – Pelkkää pikkelsiä!'"

Nuoren miehen punakoista kasvoista tuijottivat; virkut siniset silmät läpi silmälasien mr Direckiin kärkkäinä omaksumaan sen valon, mitä viimeksimainittu mahdollisesti saattoi luoda vallitsevaan englantilaiseen epämääräisyyteen.

Hän kertoi harjoittavansa kielitieteellisiä opintoja ja valmistelewansa tohtorinväitöskirjaa. Hän ei ollut vielä suorittanut sotapalvelustaan, hän tutki itäenglisia murteita —

"Käyttekö puhuttelemassa kansaa?" kysyi mr Direck.

"En, sitä en tee. Mutta minä kyselen mr Carminelta ja mrs Britlingiltä ja pikkupojilta paljonkin. Toisinaan minä vielä puhelen puutarhurin kanssa."

Hän kertoi miten hän väitöskirjansa suunnittelisi ja miten tultaisiin arvostelemaan, kuinka hän aikoi järjestää sotapalvelusasian ja mitä eri asteita pitkin hän säännöllisesti etenisi oppineella uralla, joka oli hänen elämänsä päämääränä. Hän tunnusti, ettei kielitiede häntä oikein erikoisesti huvittanut, mutta, sanoi hän, "sitä tietä minun on mentävä". Niinpä hän oli päättänyt jatkaa sitä uraa elämänsä loppuun asti. Hänen varsinaiset, omat harrastuksensa koskivat yleismaailmallisen yhteisön muodostumista, Esperantoa, Idoa ja muita yleiskieliä ja yrityksiä, joiden tarkoituksena on ihmisiä erottavien raja-aitain poistaminen. Mutta kotoinen esivalta ei suosinut kosmopoliittisia aatteita, joten hänen täytyi ne hyljätä. "Täällä ei esivaltaa näytä olevan olemassakaan", sanoi hän, äänessä kadehtiva vivahdus.

Mr Direck pyysi häntä esittämään tuota ajatusta laajemmin.

Hra Heinrich otti mr Britlingin esimerkiksi. Jos mr Britling olisi saksalainen, niin hänellä tietysti olisi jonkinlainen arvonimi, määrätty yhteiskunnallinen asema, vastuunalaisuutta. Täällä häntä

ei nimitetty edes herra tohtoriksi. Hän puhui mitä hyväksi näki. Kukaan ei häntä palkinnut; kukaan ei häntä nuhdellut. Kun herra Heinrich oli kysynyt hänen asemaansa, oliko hän mr Bernard Shaw'n, mr Arnold Whiten, mr Garvinin tai jonkun muun kirjailijan ylä- vai alapuolella, niin hän teki leikkiä koko asiasta. Täällä ei näyttänyt kenelläkään olevan arvonimeä eikä määrättyä asemaa. Lawrence Carmine esimerkiksi oli itämaiden tuntija; hän johti erästä lontoolaista laitosta, joka piti huolta intialaisista ylioppilaista, hän eli Geheimrath —

"Mikä?" kysyi mr Direck.

"Niin, mikä se nyt onkaan – Essexin kreivikunnan neuvos." Mutta hra Heinrichin kertomani mukaan ei kukaan siitä välittänyt. Ja kun mr Philbert, eräs hallituksen ministerejä, tuli kutsuihin, niin hän oli aivan kuin tavallinen ihminen. Vasta hänen mentyään hra Heinrich sai sattumalta tietää, että hän oli ministeri ja "right honourable"...

"Saksassa on kaikki täsmällistä. Jokainen tietää asemansa, jokaisella on paperinsa, jokaiselle määrätään mitä hänen tulee tehdä..."

"Mutta", virkkoi mr Direck silmäillen hehkuvia ruusuja, somaa lehtimajaa, kasvitarhamaan pitkä punaista aitaa ja kaukaa paistavaa viljapeltoa, "näyttäähän tämäkin sangen säännölliseltä".

"Se näyttää ammoin järjestetyltä", sanoi hra Heinrich.

"Ja ikäänkuin noudattelee tapojansa", lisäsi mr Direck samaan ajatusjuoneen.

Heidän mietiskelynsä keskeytyivät, kun puutarhaan saapui Teddy, sihteeri, ja intialainen nuori herra, hikisinä ja hyvällä tuulella. He kertoivat tulevansa "venerannasta". "Tuolla alempana" oli nähtävästi lammikko ja siinä ruuhi, saari ja leikkivenhe. Uinnista ja soudusta keskusteltaessa ilmestyi puistosta päin mr Carmine vakavasti puhellen mr Britlingin vanhimman pojan kanssa. He olivat kävelleet ja jutelleet yhdessä. Ehdoteltiin nelikätistä badmintonia. Pelaajia valittaessa mr Direck, ja mr Lawrence Carmine jäivät pois ja lähtivät ruusutarhan toiseen päähän katsomaan auringonlaskua. Mr Direck käytti tilaisuutta hyväkseen hankkien vahvistuksen otaksumalleen, että vanhin poika oli nykyisen mrs Britlingin poikapuoli, ja äkkiä heränneen, etäällä kasvavaan esikkoryhmään kohdistuvan ihailun nojalla onnistui hänen suunnata kulku ohi lehtimajan, jossa iltavalaistuksen täytyi jo alkaa olla hieman liian heikkoa lukevalle miss Cornerille.

Miss Corner otettiin mukaan ihailemaan auringonlaskua. Hän jutteli mr Carminen kanssa ja osoitti mr Direckin mielestä suurta henkistä omaperäisyyttä. Hän sanoi "Päivänkaupungin" muistuttavan niitä kaupunkeja, joita poikaset toisinaan rakentelevat leikkihuoneensa lattialle. Hän väitti sitä mitä suloisimmaksi pikku kaupungiksi ja kertoi muutamia huvittavia yksityiskohtia. Hän kuvaili maalattuja seiniiä, jotka tekivät Civitas Solis-kaupungissa kulkemisen sivistäväksi ja opettavaksi työksi. Hän kysyi mr Carminelta, Intian kirjallisuuden tuntijalta, miksi intialaisilla ja kiinalaisilla ei ollut mitään utopioja.

Mr Direckin mieleen ei ollut koskaan juolahtanut tiedustella syytä intialaisten tai kiinalaisten utopiaiin puutteeseen, ja mr Carmineakin tuon vajavaisuuden toteaminen näytti hämmästyttävän.

"Alkukannan patriarkaalinen kylä on Intian ja Kiinan Utopia", vastasi mr Carmine, sittenkuin kysymystä oli hetkinen harkittu. "Tai ainakin se on heidän yhteiskunnallinen ihanteensa. He eivät kaippaa mitään utopioja."

"Utopiat syntyivät vasta kaupunkien mukana", sanoi hän, yhä kysymystä harkiten. "Ja ensimmäiset kaupungit, jotka eivät nimenomaan kuuluneet hoveihin ja itsevaltiaitten päämajoihin, syntyivät laivojen mukana. Intia ja Kiina kuuluvat varhaisempaan kauteen. Laivat, kauppa, häiriöt, ulkomaiset suhteet, epävirallinen kirjallisuus, kritiikki – ja vihdoin tuo ajatus jonkinlaisesta yhteiskunnan uudelleenluomisesta..."

8

Sitten mr Direck joutui vanhimman pojan, Hughin huostaan ja ehdotti, ennakkoiden mitä ei käynyt välttämisen, että mentäisiin kävelemään ruusutarhaan. Sinne he siis lähtivät.

"Luetteko utopioja?" tiedusteli mr Direck, englantilaiseen tapaan jättäen johdannon pois.

"*Tietysti!*" vastasi Hugh tullen heti tuttavalliseksi ja puheliaaksi.

"Me luemme niitä kaikin", selitti hän. "Englannissa kaikki puhuvat muutoksista, mutta koskaan ei mitään uudistusta tapahdu."

"Minä tapasin miss Cornerin lukemassa – mikä se nyt olikaan?"

Päivänkansaa? – jotakin vanhaa italialaista teosta."

"Campanellaa", sanoi Hugh, ilmaisematta mitään miss Corneriin kohdistuvaa mielenkiintoa.

"Englannissa ei muutu mikään, sillä ne, jotka haluavat jotakin uudistaa, muuttavat mieltänsä ennenkuin ehtivät muuttaa muuta. Minä olen ollut viimeisen puoli vuotta Lontoossa juttelemassa. Taideopinnoiksi sitä kutsutaan. Sitä ennen opiskelin luonnontieteitä ja siihen työhön aion jälleen ryhtyä. Eikö teidänkin mielestänne luonnontieteissä ole jotakin – jotakin vakavampaa kuin missään muussa?"

Mr Direck arveli inhimillisen luonnon moraalisten totuuksien olevan luonnontieteitä vanhempia, ja syntyi eräs noita jokapäiväisessä elämässä tavallisia keskusteluja, joissa lähdetään erilaisilta, epätäydellisesti määritellyiltä näkökannoilta ja jotka eivät johda tulokseen, vaan sammuvat itsestään. Hugh vaikutti häneen vapautuneemmalta kuin yksikään hänen tuntemistaan samanikäisistä amerikkalaisista ylioppilaista – mutta kysymyksessä ei tarvinnut olla minkään kansallisen eroavaisuuden; se oli kenties vain isän perintöä. Hän näytti lukeneen enemmän ja itsenäisemmin ja olevan hitaampi toimimaan. Lisäksi hän oli melkoisesti pidättyvämpi ja hillitympi.

Ennenkuin mr Direck ehti ryhtyä lähemmin tiedustelemaan nuorukaisen töitä ja tulevaisuudensuunnitelmia, oli viimeksimainittu kääntänyt keskustelun Amerikan oloihin. Hänen teki tavattomasti mieli päästä näkemään Amerikkaa. "Isäukko sanoo jossakin kirjassaan, että me täällä *olemme* jotakin, te siellä sitävastoin parhaillaan *tulette* joksikin. Täytyy olla suunnattoman innostuttavaa, kun tietää oman maansa olevan juuri muodostumassa..."

Mr Direck piti tuota mielenkiintoisena näkökohtana. "Me täällä emme ajattelekaan korjata mitään, ennenkuin on selvä luhistuminen käsissä", huomautti nuorukainen. "Ja silloinkin me vain pönkitämme."

Hänen sanansa tuntuivat virtaavan jonkinlaisesta uutterasta sisäisestä ajatusmyllystä. Tätä ennen mr Direck oli taipunut luulemaan tuota vaiteliasta, tarkkaavaa nuorukaista, joka käyskeli kädet taskussa ja hiukan kumarassa, araksi ja henkisesti kypsymättömäksi pojaksi. Mutta hänen päässään olikin ilmeisesti työ täydessä käynnissä...

"Miss Corner", alkoi mr Direck, tarttuen ensimmäiseen tarjoutuvaan puheenaiheeseen. Mutta sitten hän muisti jo viisi minuuttia sitten sanoneensa saman asian.

"Mitä taidelajia", kysyi hän, "te nyt tutkutte Lontoossa ollessanne?.."

Ennenkuin kysymys ehti ollenkaan riittävästi vastatuksi, ilmestyivät molemmat pikkupojat puutarhaan ajaen kaikki "pukeutumaan" illallista varten. Sihtööri, Teddy, tuli isällisen avuliaana valitsemaan verhoja mr Direckille.

9

Mr Direck omisti täyden huomionsa tälle pukeutumisasialle, sillä hänellä ei ollut vähäisintäkään aikomusta esiintyä naurettavana miss Cornerin silmissä. Teddy toi hänen huoneeseensa kantamuksen, vaatekappaleita, joiden hän arveli sopivan.

"Mitä minä tulen esittämään?" kysäisi mr Direck.

"Meillä ei ole mitään erikoisia pukuja", vastasi Teddy. "Me vain puenne yllemme kirjavinta mitä käsiimme sattuu. Eihän siitä pukua synny, se on futurismia."

"Niin, mitäpä syytä olisikaan?" sanoi mr Direck, jota aate suuresti viehätti. "Miksipä olisimme aina menneihin aikakausiin ja muoteihin kytkettyinä?"

Hän hylkäsi erään verraten mefistomaisen, tulipunaisen puvun ja samoin erään ryöväriytyllisen sommitelman, joka nähtävästi oli tehty alkuaan mr Britlingille kuuluneesta vaatekappaleesta, ja hetkisen epäroityään hän päätti valita silkkiset mustat sukkahousut. Hänen ei tarvinnut hävetä sääriänsä. Täytteeksi hän koetteli useitakin Dower Housen pukuvarastoon kuuluvia loistavia kappaleita valiten vihdoin, hetkisen katseltuaan erästä purppuraista kultakirjoavaatetta, ison neliskulmaisen silkkihuivin, jossa nähtiin kultafasaaneja muiden suurenmoisten ornamenttien ohella; sen hän heitti toogan tapaan ohuen silkki-ihokkaansa päälle – Teddy oli vaatinut häntä jättämään pois paidan "jos kerran tanssia aiotte" – ja kiinnitti sen isolla, viheriän lasin koristamalla rintaneulalla. Tämän komeuden yli tunsi hän päänsä kohoavan jokseenkin arvokkaana. Teddy ehdotteli kapeata, viheriää otsarihmaa, ja mr Direck koettikin sitä, mutta hylkäsi sen myöhemmin, syvennyttyään asiaan lähemmin peilin edessä. Hän jäi vielä suunnittelemaan tämän otsarihman vaikutusta miss Corneriin, kun Teddy lähti suorittamaan omia pikku valmistelujaan. Teddyn lähtö antoi hänelle tilaisuutta profiilitutkimusten toimeenpanemiseen käyttämällä Pystykuvastinta ja niskapeiliä apunaan – sihteerin läsnäollessa ei hänen arkuutensa olisi sallinut sellaiseen peilailuun ryhtymistä. Kokonaisvaikutelma oli täysin tyydyttävä.

"Ue-e-I!", virkkoi hän nauraen, "kukapa olisi uskonut?" ja hymyili peilikuvalleen itsetietoista amerikkalaista hymyänsä alas lähtiessään.

Seurue parhaillaan kokoontui paneliseinäiseen halliin muodostaen asetyleenikynttiläin valossa loistavan näyn tummaa taustaa vasten. Mustaan samettiviittaana ja mustiin silkkihousuihin pukeutunut mr Britling oli tummin tummista varjoista. Kirkkaimmat ilmestykset olivat miss Corner ja hänen sisarensa riikinkukonviheriältä ja hopealta hohtavissa puvuissaan, joiden verhoamina heidän notkeat ruumiinsa näyttivät käärmemäisiltä. He puhuttelivat saksalaista kotiopettajaa, joka oli muuttunut jonkinlaiseksi viheriäksi pumpulikasakaksi, kasakaksi, jolla oli silmälasit ja nahkahaarniska. Mrs Britling näytti ylhäiseltä ja komealta purppuranvärisessä intialaisessa puvussaan, ja hänen poikapuolensa esiintyi sirona ja hiljaisena mustaan ja punaiseen puettuna henkilönä. Teddy sai aikaan aitoegyptiläisen vaikutelman sotisovassaan, joka oli laadittu pesupöytäin takana yleisesti käytetystä kudonnaisesta. Pikkupojat mahdollottoman laveine housuineen ja voineen olivat ryöväreitä, vyöt täynnä paperiveitsiä, leikkipistooleja ja muita aseita. Mr Carmine ja hänen nuori suojattinsa olivat saapuneet aitointialaisissa puvuissa; seurue sai sen vaikutelman, että mr Carmine oli mullah. Tätimäinen jalonenäinen nainen erosi koko tästä kevytmielisestä joukkioista: hän esiintyi mustassa silkkipuvussa kultaisine vitjoinen. Hän ei näyttänyt voivan tehdä itseänsä naurettavaksi, vaikka hän nyökkäilemällä ja salaperäisesti hymyilemällä rohkaisi toisia hulluttelemaan. Oli hänellä sentään punaisia nauhoja tukkalaitteissaan. Eräs vieras perhe, johon kuului isä, kullankutrinen äiti ja kaksi nuorta tytärtä, oli juuri saapunut ja riisui päällysvaatteitaan isännän ja emännän avustamana.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.